

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ)
ANABİLİM DALI

41491

ÇOCUK EDEBİYATINDA TEVFİK FİKRET VE
ŞERMİN ADLI ESERİNİN YERİ

41491

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail AKIN

Ekim-1995

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

41491

A.Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

Eğitim Programları ve Öğretim (GSE) Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi
İsmail AKIN in, "Çocuk Edebiyatında Tevfik
Fikret ve Şermin Abla Eserinin İncisi" başlıklı tezini değerlendirmek üzere
görevlendirilen jürimiz, Prof. Dr. Olcay Önerter başkanlığında, 22/12/1995 günü
saat 10.30'da Eğitim Bilimleri Fakültesi Fakültesi'nde toplandı.

Tezin;

- a) 85 (seksen beş) puan ile başarılı sayılmasına,
b) düzeltilmek üzere iadesine,
c) reddine,

Oybirliği/Oyçokluğu ile karar verildi.

Üye
Prof. Dr. Olcay Önerter

O. Önerter

Üye
Prof. Dr. Cahit Kacar

C. Kacar

n. Uyanık
25/12/95

A

Üye
Prof. Dr. Enise Kantemir

E. Kantemir

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müdürüğe

Sayı: 2752

Q:

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
(GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ)
ANABİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATINDA TEVFİK FİKRET VE
ŞERMİN ADLI ESERİNİN YERİ

İsmail AKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Danışman: Prof.Dr. Cahit Kavcar

Ekim-1995

ÖNSÖZ

Bireyin topluma sağlıklı uyumunu amaçlayan eğitim ile, bireyin yaratıcı gücünün ürünlerinden olan edebiyatın ortak noktası hiç kuşkusuz insandır.

Günümüzde insana yatırım yapılmak isteniyorsa, işe öncelikle çocuktan başlamak gerekir. Yeniden yapılanmanın sık sık gündeme geldiği bir dönemde, toplumun temel taşlarından olan çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal açılardan en iyi yöntem ve araçlarla işlenip geliştirilmesi zorunludur.

Bu nedenle örgün eğitimin ilk yıllarında okuma ve yazmayı yeni öğrenen çocuğun birtakım ihtiyaçları karşılanırken, nitelikli eserlerden de yararlanması sağlanmalıdır. Bu ise, çocuğa dilimizin her yönden ustalıklarla kullanıldığı eserlerin sunulması ile mümkün olur.

Ancak, okuma oranının düşük olduğu ülkemizde, bir döneme damgasını vurmuş, yaşamı boyunca düşünür ve uygulayıcı olarak, eğitim ve öğretim hizmeti ile doğrudan ilgilenmiş Tefik Fikret ve ilk nitelikli çocuk kitaplarından olan "Şermin" adlı eserinin, özellikle genç kuşaklara yeterince ulaşamaması, dalayısıyla da hak ettiği değeri bulamaması oldukça üzücüdür.

Bu araştırmada Çocuk Edebiyatında Tefik Fikret' in "Şermin" adlı eseri, edebi değeri ve öğretim ilke ve yöntemleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde problem, amaç, önem, sayıltılar, sınırlılıklar, tanımlar, yöntem ve verilerin toplanmasına yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde; Tefvik Fikret'in yaşamı, sanatı, eğitimci kişiliğine değinilmiş, şermin'den söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde; içerik açısından şermin yer almış ve eser, eğitim değerleri açısından incelenmiş, irdelenmiştir.

Araştırmanın yapılmasında hoşgörüsü ve yolgöstericiliği ile yardımlarını esirgemeyen Hocam Prof.Dr. Cahit Kavcar'a teşekkür ederim.

İsmail Akın

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	12
Önem.....	12
Sayıltılar.....	12
Sınırlılıklar.....	12
Tanımlar.....	13
Yöntem.....	13
Verilerin Toplanması.....	14
BÖLÜM II	
TEVFİK FİKRET VE EĞİTİMCİ KİŞİLİĞİ.....	15
A. Tevfik Fikret'in Yaşamı.....	15
B. Tevfik Fikret'in Sanatı.....	17
a) Fikret ve Şiir.....	19
b) Fikret ve Resim.....	23
c) Fikret ve Müzik.....	24
d) Fikret ve Mimarlık.....	24
C. Tevfik Fikret'in Eğitimci Kişiliği.....	25
1. Uygulayıcı olarak Tevfik Fikret.....	25
2. Düşünür olarak Tevfik Fikret.....	30
a) Yaşam ve İnsan Olgusu.....	31
b) Doğruluk ve Dürüstlük.....	31
c) Yarın, Gençlik ve Çalışma.....	32
d) Özgürlük, Eşitlik ve Barış.....	33
e) Bilim ve Uygarlık.....	34
f) Yurt ve Ulus Bilinci.....	35

g) Tevfik Fikret ve Şermin.....	36
h) Şermin'in Baskıları.....	38

BÖLÜM III

ŞERMİN.....	39
1. Öğretim İlke ve Yöntemleri Açısından Şermin.....	39
2. Edebi Değeri Açısından Şermin(Dil,Biçim,Anlatım)	46
a) Şermin'de Dil.....	46
b) Şermin'de Biçim.....	47
c) Şermin'de Anlatım.....	48
d) Şermin'de Kahramanlar.....	53

BÖLÜM IV

İÇERİK AÇISINDAN ŞERMİN.....	54
a) İnsan Olgusu ve Sevgisi.....	54
b) Anne Sevgisi.....	57
c) Büyüklere Saygı.....	59
d) Doğa Sevgisi.....	59
e) Orman Sevgisi.....	63
f) Çiçek Sevgisi.....	64
g) Hayvan Sevgisi.....	65
h) Yurt ve Ulus Sevgisi.....	67
ı) Çalışma Sevgisi.....	68
i) Sanat Sevgisi.....	72
j) Bilimsel Eğitim ve Sevgi Eğitimi.....	72
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	78
KAYNAKÇA.....	82
SUMMARY.....	88

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Eğitim, insanın doğuşuyla başlayıp yaşam boyu edindiği deneyimlerin tümünü kapsar. Öğrenmenin olduğu her durumda, insan davranışlarını değiştiren bir eğitim sürecinden sözedilebilir. Bireylerin topluma sağlıklı bir biçimde katılmaları ise, eğitimin işlevini oluşturur.

İnsanın, yaratma, düşünme, yorumlama, çözümleme gibi özellikleri, onu öteki canlılardan farklı kılan nitelikleridir. İnsanın bu niteliklerinden en önemlisi yaratıcı gücü ve bunun ürünü olan edebiyattır.

Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan ve "terbiye = eğitim" anlamına gelen "edeb" kelimesi de bunu açıkça gösterir. (Kavcar, 1982a,s.2)

Edebiyat ve eğitimin ortak noktası insanı konu edinmesidir. Edebiyatın sadece estetik nitelikler içermesi gerektiğini savunanlar bulunmakla birlikte, bireyi daha iyiye, daha güzele ve daha doğruya estetik kaygılarla yönlendirmek sanatın dolayısı ile de edebiyatın temel işlevini oluşturmaktadır. Daha da önemlisi, bir eserde estetik kaygılarla birlikte, bireyin eğitiminin de ele alınarak dengeli bir yapının oluşturulmasıdır.

Edebiyatın çağlara ve kültürlere göre bir değişim gösterdiği kuşkusuzdur. Toplumlar çeşitli amaçlarını gerçekleştirmek için bireylerini farklı alanlara

yönlendirmişlerdir. Örneğin; Yunan ve Roma toplumlarında bilgi için okuma temel amaç iken, Hristiyan ve İslam toplumlarında dinsel yönde davranış geliştirme ve tapınma amaçlı okuma önceliklidir. Günümüz demokrasilerinde ise, bilgi, sanat ve doğa olaylarına ilgi ile birlikte, toplum sorunlarını çözümüleme amaçlanır ve kültürlere göre konu ve nitelik bakımından çeşitlenir.

Günümüzde edebiyat, tüm diğer sanat dalları gibi, bir ülkenin gelişmişlik düzeyini, felsefesini, eğitime verdiği önemi ortaya koyar. Bu anlamda çocuk kitaplarının nasıl olması, hangi ilkelere ve ölçütlere dayanması gerektiği sorusu, eğitim sorunuyla birlikte ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Nasıl bir eğitim vermek istiyoruz ? Nasıl bir kişilik gelişimine yardımcı olmak istiyoruz ?

Çocuğun yetişmesinde üç temel öğeden sözedilebilir; sevgi, eğitim ve özgürlük. Bu üç öge birbirini bütünleyerek çocuğun kişiliğini oluşturur. Bu oluşumun temelinde sevgi bulunur. Sevgiyi temel almayan bir eğitim, kurallar yığını olmaktan ileri gidemez, özden ve amaçtan yoksun kalır. Sevgisiz eğitilen bir çocuk da, ruhsal bakımdan doyumsuz, davranış yönünden uyumsuz olur. Çocuğa sevgi ile birlikte verilen eğitim sonucunda, yeteneklerini geliştirme ve özgür kişilik kazanarak kendine güvenen, topluma uyumlu birey olma seçeneği sunulur. Özgürlüğün olmadığı bir ortamda sevgi ve eğitim gelişemez. Özgürlüğe yer vermeyen sevgi tutsaklık, özgürlüğün olmadığı eğitim ise, katı, kalıpcı ve tutucu olmaktan ileri gidemez.

Edebiyat , dünyadaki kültürlerden örnekler sunarak insanın yaşama bakışını zenginleştirir, geliştirir. Bu anlamda eğitim işlevini de yerine getirerek, kişiliğin gelişiminde azımsanmayacak görevler üstlenir.

İnsan, içinde yaşadığı topluma, doğaya bağlıdır; düşünce ve duyguları, gereksinimleri ve ülküsü bu ortama göre belirir ve anlatım yolu bulur. Bundan dolayı toplumun ve toplumsal ortamın etkisinde gelişir.

Edebiyat, bireyin yaratıcı duygu ve düşüncelerine dayandığından bilim ve tekniğin ilerlemesiyle önemini yitirmeyecektir. Çünkü insanın özü uygarlığın ilerlemesiyle değişmeyecektir. İnsana özgü olan davranış ve duygular her dönemde ve her koşulda olmaya devam edecektir. Eski eserlerden zevk almamızın nedeni, edebiyatın insanın bu değişmeyen yönlerinden söz etmesindedir. İnsanın yüreğine seslenerek bilimden ayrılan ve güçlenen edebiyat ürünleri bilinç düzeyimizi yükseltmekle birlikte, başta psikoloji ve sosyoloji olmak üzere birçok alanda yapılan araştırmalara da kaynak oluşturmaktadır.

Çocuklar için bir edebiyatın gerekliliği düşüncesi oldukça yenidir. Çocuk edebiyatı konusunda uzun bir geçmişe sahip olan Fransızların bile 12. yüzyıldan önce çocuğa verebilecekleri eserleri bulunmamaktadır. " Fenelon (1651-1715), asilzade öğrencilerine okutmak üzere fabl ve öyküler yazıncaya kadar Fransa' da çocuk edebiyatının sözü bile edilemezdi."(Gökşen, 1985,s.13)

Türk çocuk edebiyatının başlangıcı ise, siyasi, sosyal bir dönüm noktası olan Tanzimat Devri' ne rastlar. Ülkemizde okur yazar sayısının çok az oluşu, çocuk psikolojisinin uzun yıllar bilinmemesi, bu gecikmenin başlıca nedenlerindedir. Yazılı çocuk edebiyatının gelişmesine kadar, bütün dünyada olduğu gibi, Türk çocukları da sözlü edebiyat ürünlerinden yararlanmışlardır. Tekerlemeler, masallar, bilmece, efsaneler, fıkralar kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Eski Türk şiirinden günümüze kadar gelebilen örnekler çok az olduğundan, çocuklar için şiir yazılıp yazılmadığını kesinlikle söyleme olanağımız yoktur. 13. yüzyıldan

sonra başlayan Divan Edebiyatı daha çok şiire dayandığı halde, çocuklar için yazılmış şiire fazlaca önem vermemiştir.

19. yüzyıldan önce, çocukla ilgili iki eser bulunsa da bunlar, çocuğa seslenen, çocukların yararlanmaları amacıyla hazırlanmış eserler değildir. Bu eserlerden biri, şair Nabi' nin (1642- 1712) oğluna öğütler vermek amacıyla kaleme aldığı "Hayriye" adındaki manzum kitabıdır. Öteki de Nabi' den özenerek, aynı yolda yürüyen Sümbülzade Vehbi' nin (ölümü 1809) oğluna ahlak ve görgü dersleri veren "Lütfiye" adlı eseridir. Dil ve psikoloji bakımlarından çocukları hiç ilgilendirmeyen bu eserlerde çocuk, sadece kendisine söz söylenen bir fügüran durumundadır. (Gökşen, 1985,s.14)

Edebiyatımızda çocuk için şiir sanıldığı gibi, Tanzimat Devri şairleriyle değil, ikinci Meşrutiyet' ten (1908) sonra yayınlanmaya başlamıştır. İlk çocuk şiir kitabını 1911' de " Çocuk Şiirleri" adlı eseriyle İbrahim Alaaddin vermiştir. Bunu Ali Ulvi' nin "Çocuklarımıza Neşideler" i (1912) ve Tefik Fikret' in "Şermin" adlı eseri izlemiştir. (Gökşen, 1985,s.150)

Eğitim ve öğretimle ilgili ; gerçek çocuk şiirlerinin bizde nasıl ve ne zaman yazılmaya başladığını, bir zamanlar İstanbul Öğretmen Okulu Müdürlüğü yapmış olan Satı Bey, düzenlediği edebiyatçılar ve müzikçiler toplantısında şöyle açıklamıştır:

"Üç yıla yakın bir zaman önce (1906) Darülmualimin (Öğretmen Okulu) Müdürlüğünü alarak Nümune ve Tatbikat Mekteb-i İptidaiyesi'nin (Örnek ve Uygulama İlkokulu) kurulması için hazırlanmaya başladığım zaman, edebiyatımızın çocuk şiiri eksikliğini pek acı bir şekilde duymuş, böyle bir okulun muhtaç olduğu şeylerden bizde en güç sağlanabilenlerinin şiir ve şarkıların oluşturduğunu görmüştüm. Bu nedenle, Tefik Fikret Bey'in Hep Kardeşiz ,

Ağustosböceği ile Karınca ve Az Tamah Çok Zıyan Verir efsanelerini çocuk edebiyatımızın bu parlak ve kusursuz eserlerini , elime aldığım zaman, büyük bir tasadan kurtulduğum için, anlatılmaz bir sevinç duymuştum..." (Gökşen, 1985,s.150-151)

Satı Bey'in belirttiği boşluğu doldurmak üzere, o zamanlar İstanbul Öğretmen Okulunda görevli bulunan İbrahim Alaaddin, Ali Ulvi ve Tevfik Fikret, çocuk şiirlerinde öncülük ederek yukarıda adlarını saydığımız eserleri verdiler. Tevfik Fikret , ilk çocuk şiirleri yazan şairlerimiz arasında en olgun, en şairce ve çocuk psikolojisine en uygun şiirler yazanların başında gelmektedir.

Günümüzde ise, konunun birçok boyutu bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı, ilk bakışta edebiyatçıları ilgilendiriyor gibi gözükmele birlikte, eğitimcileri, ruh sağlığı uzmanlarını, yayıncıları, kütüphanecileri, pazarlayıcıları ... bile ilgilendiren boyutları bulunmaktadır.

Çocuk edebiyatı konusunda, yapılan tartışmalar ve uygulamalar bu konunun daha kapsamlı ve çok boyutlu ele alınmasını sağlamıştır. Son yıllarda, çocuğun televizyonun tutsağı olması ve kısıtlı bir kültür birikimiyle yetişmesi, içerikten yoksun resimli romanların çoğalması, çocuğu azımsayan ticari amaçlı yapay birtakım ürünlerin pazarlanması, çocuk edebiyatı üzerinde özellikle durulmasının ana nedenlerini oluşturmuştur.

Çocuk çağının - hatta çağlarının - özellikleri gözönüne alınırsa, öncelikle yetişkinler için yazılmış olan edebiyat eserlerinin çocukların, hayal, duygu ve düşüncelerine her zaman uygun düşmediği görülebilir. "Yetişkinler edebiyatında eskiden beri "çocuk" bir konu olarak ele alınmıştır. Ne varki klasik anlayışla kaleme alınan eserlerin çoğu çocuklar için değil, çocuklar

üzerinedir." (Oğuzkan,1983,s.13) Normal bir büyüme ve gelişme gösteren çocuğun doğal ihtiyaçları yanında birtakım ruhsal ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunlar öz itibariyle hiç değişmeden yaşam boyu sürer. Bu ihtiyaçların karşılanmasında sözlü ve yazılı edebiyatın rolü büyük olacaktır.

Leland Jacob, çocuk edebiyatına olan ihtiyacı aşağıdaki nedenlere bağlamaktadır;(Oğuzkan,1983,s:15-16)

Edebiyat boş zamanları değerlendirici bir uğraştır. Boş zamanların değerlendirilmesi ise, eğitimin başlıca amaçlarından biridir.

Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır. Güzel bir düzyazı veya şiir okumanın kazandırdığı yaşantılarla, bir insan kısa sürede günlük tasalarından kurtulma olanağı bulur.

Edebiyat hayatı keşfe yardım eder. İyi bir yazarın gözlemleriyle genç okur, kahramanların hayatlarını, yaşayışlarını, alışkanlıklarını, törelerini keşfe çıkar.

Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır. Bir insanın kendini tanımasına ve daha olumluya doğru değişmesine yardımcı olur.

Edebiyat yaratıcılığı geliştirir. Birbirini destekleyen sanat dalları yoluyla çeşitli alanlara yönelebilir ve zengin bir birikime sahip olabilir.

Edebiyat güzel bir dil demektir. Çocuklar kendi dillerini geliştirmek için edebiyat eserlerine ihtiyaç duyarlar.

Çocuk, gelişiminin her döneminde edebiyata ve şiire karşı olumlu bir tepki gösterir. Yalnız çocuğun ilgisini çeken eserler ortaya konmadıkça, bu ihtiyacın farkına varamaz. Onlar için seçilecek parçaların, yaşama sevinci veren, duygusal yaşantılarını zenginleştiren, görüş ufuklarını genişleten, her bakımdan nitelikli eserler olması gerekir.

Şiirin özü duygulardan, özlemlerden, düşlerden oluşmuş yaşantı birikimleridir. Etki gücü ise, imgelerden gelir. Çünkü geniş anlamda imgelerle söyleme egemendir ve öncelikle yüreğe seslenir. İmgeleri , sözcükleri günlük kullanışlarının dışında anlamlarla kullanma ise, şiire ve şaire özgü söyleşi, yani şiirselliği yaratır.

Çocukların şiirle ilişkisi önce dinlemekle başlar. Bu dönemde kaynağı ne olursa olsun, uyum, kafiye, tekrar gibi ses hayal ve mizaha, ağırlık veren anlatım özelliklerinden dolayı tekerlemeleri ezberlemekten büyük bir zevk duyarlar. Okul çağında, zihinsel ve ruhsal gelişmelerine paralel olarak, lirik ve öğretici şiirlerden de hoşlanmaya başlarlar. Beğendikleri ve sevdikleri şiirler konularına göre çeşitlenir.

Çocuk kitapları bir bütün olarak ele alındığında, iki ana başlık altında incelenebilir: Biçim (dışyapı) özellikleri, kitabın boyutları, kağıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama işaretleri, resimler, kapak gibi öğeleri içerir. Bu çalışmada Tefik Fikret' in Şermin adlı eserinin, İçerik (içyapı) özellikleri üzerinde durulacaktır.

Çocuk kitaplarının içeriğini; plan, tema, konu, kahramanlar, üslup ve dil oluşturmaktadır. (Kantemir, 1982, s:10-14)

Plan, yazmada düzeni sağlar, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini dengeler. Çocuk kitapları yazarları özellikle plan yaparken çocukların gelişim ve bilgi düzeylerini, kavrama yeteneklerini gözönüne almak dimumundadırlar. Bu nedenle planın, basit fakat özü verebilen, ölçülü ve rahat bir anlatımı öngörmesi gerekmektedir.

Tema, metinde ya da eserde belirtilen temel düşünce ve görüşlere, özellikle vurgulanmak istenilen ana yönelimlere denir. Burada önemli olan, yazarın okurlarıyla bir düşünce ve duygu alışverişi içinde olurken eserlerinde politik ve ideolojik güdümlülüğe yer vermemesi, aile, yurt, ulus, doğa sevgisini, güzele, iyiye, doğruya duyarlılığı, çalışkanlığa önem vermeyi, yaşama sevincini işlemesidir. Gene bu kitaplar çocukları yazgıcılığa, uyduculuğa götürmemeli, onları koşullandırmamalıdır.

Konu, TDK sözlüğünde (1982) " üzerinde söz söylenen yazı yazılan düşünce olay ve durum " olarak tanımlanır. Çocuk kitapları yazarlarının değişik yaş gruplarındaki çocukların, ilgilerini, begenilerini, okuma eğilimlerini iyi bilmesi gerekir. Konuların çocukların özyaşantılarıyla ilgili olması ve gerçeğe uygun kaleme alınması gerekmektedir. Çocuk kitaplarının konuları, çocuklarda güven duygusunu arttırmalı, sağlam ve geçerli inançlar yerleştirmeli, onların ulusal değerlere ve demokratik yaşayış biçimine saygınlığını sağlamalıdır. Özellikle, çocuk kitaplarının konuları çocuklarda, mizah duygusunu geliştirmeli, hareket unsuru içermelidir.

Kahramanlar, öykü, roman, tiyatro ve benzeri edebiyat eserlerinde, başından olaylar geçen kişilere denir. (TDK,1982) Çocuk kitaplarındaki kahramanlar gerçek ya da gerçeğe yakın olmalıdır. Özellikle çocukların okudukları kitaplardaki kahramanlarla özdeşim yaptığı gözönüne alınarak bu konuda aşırılığa kaçılmamalıdır. Çocuklarda

olumlu davranış değişikliği geliştirmede bu kahramanların rolü olduğu unutulmamalıdır.

Üslup ve Dil, Üslup her yazarın kendine özgü anlatım biçimidir. Güzel bir üslup sağlamanın koşulları, anlatımda akıcılık, açıklık, duruluk, çeşitlilik ve kişiselik bulunmasıdır. Üslubu belirleyen en önemli etmen ise dildir. Çocuk kitaplarında cümleleri bir yığın edebi sanatlarla doldurmak son derece sakıncalıdır. Fikirler arasındaki bağlantıyı belirtmek için duygu, düşünce ve görüşler kısa cümlelerle anlatılmalı, bu cümlelerde gereksiz sözcüklere yer verilmemelidir. Çocuk yayınlarında dilde en çok kullanılan sözcüklere yer vermelidir.

Çocuk kitapları çağdaş bir anlatımla, kısa, açık seçik yalın cümlelerle yazılmalıdır. Çocukların sözcük dağarcığını zenginleştirecek, fakat kavramalarını engellemeyecek biçimde sözcük ve deyimlere yer verilmelidir. Çocuk kitaplarında, üslubu canlı kılabilmek için beş duyuya seslenen bir dil kullanmak yerinde olacaktır.

Çocuk şiirlerinde aranılan nitelikler

Kafiyeler - eğer varsa - belirli olmalı ve birbirine yakın mısraların sonlarında bulunmalıdır.

Düşünceler açık olarak ve bir beyit veya dörtlük sınırları içinde anlatılmalıdır.

Tasvirler yalın ve kesin olmalıdır.

Benzetme, istiare, mecaz gibi edebi sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir.

Hayal ve duygular çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı, bu unsurlarla olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmalıdır.

Mısralar, kısa, cümle düzeni doğal ve seçilen sözcükler sade olmalıdır.

Tam ve yarım kafiyelerden, ölçüden ve bazı mısraların tekrarlanarak ahenk zenginliği sağlanmalıdır.

Konu, yaşama sevinci, aile sevgisi, doğa, yurt ve ulus sevgisi, güzellik duygusu gibi - olumlu- duygu ve davranışları kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici bir nitelik taşımalıdır. (Oğuzkan,1983,s.221)

Bilindiği gibi, Tefik Fikret Türk edebiyatında büyük şair olarak ün yapmış, edebiyatımıza ve devrine damgasını basmış bir sanatçıdır. Fakat bütün bunların yanı sıra T. Fikret' in bir de eğitimci kişiliği vardır ve onun bu yönü üzerinde de önemle durmak gerekir. Ancak şimdiye kadar onun bu açıdan yeterince incelendiği söylenemez. Oysa T. Fikret meslek hayatının hemen tümünü eğitim- öğretim hizmetlerinde geçirmiştir. "Yeni Mektep" tasarısı vardır. Galatasaray Lisesi' nde çok etkili ve başarılı müdürlük dönemi vardır ve çarpıcı şiirleriyle eğitim hizmetinde bulunmuştur. (Kavcar,1982a,s.28)

Eğitime her bakımdan önem veren Tefik Fikret' in temel düşüncesi şudur: Geri kalmış bir ülkeyi ancak çok iyi yetişmiş gençler kalkındırabilir.

Haluk' un Defteri, Fikret' in yıllarca kafasında oluşturduğu ve geleneksel Osmanlı eğitim sisteminin yetiştirdiği "genç" in tam karşıtı olan, kendine güveni tam bir "genç" 'e seslenen şiirlerle doludur. Haluk' un Defteri' nde hayal ettiği " yeni genç tipi", Şermin' de " yeni çocuk tipi" olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle de iki eser arasında dil, şekil ve vezin farklarına rağmen bir " ruh" birliği, bir düşünce birliği vardır. (Kavcar, 1982a,s.24)

Çocuk şiirleri ancak , hayatın çeşitli dönemlerinden geçip belirli düşünce düzeyine eriştikten sonra yazılırsa daha yararlı ve daha etkili olur. Tevfik Fikret' de ölümünden bir yıl önce "çocuk" la ilgili kesin düşünceleri oluştuktan sonra bu şiirleri kaleme almıştır. Fikret o güne kadar yazdıklarını bir kenara bırakmış, işe alfabeden başlamıştır sanki. Gençlerden sonra çocuklara yönelmiş, ağacı yaşken eğmeye girişmiştir.

Şairin, Şermin' de çocuğu beden, ruh ve düşünce boyutlarıyla bir bütün olarak ele alması, O' nun yalnız " büyük şair" değil, aynı zamanda "büyük eğitimci" olduğunu da göstermektedir.

Fikret, ülkemizde bugün de eksikliği şiddetle duyulan teknik elemana olan ihtiyacı, daha o zamanlar sezmiştir. Onun için, çocuğa daha küçük yaşta, hem bedenini, hem de elini yararlı biçimde kullanma yeteneklerini kazandırarak, "sıradan bir okumuş kişi" olma yerine, aydın bir bilim adamı olma yanı sıra, "teknik eleman" olarak da yetişme yolunu göstermeye çalışmıştır. (Uysal,1973,s.25)

Şermin' in özelliklerinden biri de Fikret' in çocuklara küçük yaşta doğaya karşı duyarlı olma ve doğayı sevme alışkanlığı kazandırma çabasıdır.

Şermin, çocuğu yakından tanıyan, onun ruhsal durumunu oğlu Haluk' ta bütün derinlikleriyle incelemiş olan, gözlemi son derece güçlü bir şairin, eğitici yönleri azımsanmayacak bir eseridir. Fikret, Şermin' de çağdaş anlamda bir eğitim amacı güder. Çocukların şarkı söyleyerek, oynayarak yararlı birşeyler öğrenmelerini ister.

Amaç

Bu araştırmanın amacı; Türk çocuk edebiyatında Tefvik Fikret ve onun eseri Şermin adlı kitabın, günümüz eğitim anlayışıyla değerlendirilmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde şu sorulara yanıt aranacaktır;

- Türkiye' de çocuk edebiyatına yeterince önem veriliyor mu ?

- Şermin Çocuk edebiyatımızda ilk çocuk şiir kitabı olarak değerlendirilebilir mi?

- Çocuk edebiyatımızda Şermin' in yeri nedir ?

- Tefvik Fikret' in eğitimci kişiliği ile Şermin arasında nasıl bir bağ kurulabilir ?

- Şermin çocuklara neler kazandırabilir ?

Önem

İnsan yaşamında çocukluk deneyimleri ve eğitiminin , ileriki yaşamı önemli ölçüde etkilediği uzmanlar tarafından kabul edilmiştir. Bu araştırma çocukların okul dışı eğitimine önemli bir katkıda bulunan, çocuk edebiyatının ve bunun ürünü olan Tefvik Fikret' in Şermin adlı eserinin önemini ortaya koyacaktır.

Sayıtlar

Çocuk edebiyatının ülkemizde yakın yıllara kadar gelişmediği, buna rağmen Tefvik Fikret'in Şermin adlı eserinde, çağdaş öğretim ilke ve yöntemlerini kullandığı ayrıca Şermin'in ilk çocuk şiir kitabı olma özelliğini taşıdığıdır.

Sınırlılıklar

Araştırma konuyla ilgili literatür taraması ile sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırmada kullanılan başlıca tanımlar aşağıda belirtilmiştir.

Edebiyat: Düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır.

Çocuk: İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusudur.

Çocuk Edebiyatı: 2-14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanıdır. Bu dönemde bulunan bireylerin, hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, öyküler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar v.b hep bu çerçeveye içine girebilir.

Şermin: Satı Bey' in açtığı özel okulun yuva kısmındaki çocuklar için Tefik Fikret' in yazmasını istediği ve T. Fikret tarafından yazılarak, 1914 yılında yayımlanan, 31 çocuk şiirinden oluşan çocuk kitabıdır.

Yöntem

Bu araştırma betimsel nitelikte olup, konuya ilişkin kaynakların incelenmesi ve değerlendirilmesine dayanmaktadır. Konuyla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili eserlere ve bilimsel çalışmalara ulaşılmış, gerekli notlar çıkarılarak fişler düzenlenmiştir. Ayrıca tezin asıl ağırlık noktasını oluşturan Şermin adlı çocuk şiirleri kitabındaki bütün şiirler, ayrı ayrı ve derinlemesine incelenerek çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı açılarından değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada literatür taramasından elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

BÖLÜM II

TEVFİK FİKRET VE EĞİTİMCİ KİŞİLİĞİ

A. Tevfik Fikret'in Yaşamı

Asıl adı Mehmed Tevfik (d.26 Aralık 1867, İstanbul- ö. 19 Ağustos 1915, İstanbul), Servet-i Fünun edebiyatının en önemli temsilcisi olan şair, toplumsal içerikli şiirleriyle ilerici düşüncelerin simgesi haline gelmiş, Türkiye' de Batılı sanat anlayışının yerleşmesinde büyük rol oynamıştır.

On iki yaşında öksüz kaldı. Mahmudiye Rüştüyesi' nde okudu. 1888 de Mekteb-i Sultani'yi (sonradan Galatasaray Lisesi) birincilikle bitirerek, Hariciye Nezareti İstişare Odası'na girdi. Okumuşlarla tıklım tıklım dolu olan hükümet dairelerinde, iş pek azdı. Bu işsizlik Fikret'i sıktı ve istifa ederek ayrıldı. Çalıştığı zamana ait birikmiş aylıklarını kendisine getirip verdikleri zaman da, "işsizliğin karşılığı olan bir parayı alamayacağını, devlet hazinesine iadesi mümkün değilse, göçmenlere yardım için kurulmuş olan komisyona verilmesini" söyleyerek kabul etmedi. (Akyüz,1970, s.222)

1890 da, dayısı Trabzon valisi Mustafa Bey'in kızı Nazıma Hanım'la evlendi. 1892 de Sultani'deki bir Türkçe öğretmenliği yarışmasını kazanarak, ilkokul kısmına öğretmen oldu.

1891' de Mirsad dergisinin açtığı şiir yarışmasında birincilik kazanınca edebiyat çevrelerinde adını duyurdu.

Hükümet o seneki bütçe açığını memur maaşlarından keserek kapatmağa kalkışınca Fikret' de "mantıksız bir hükümete hizmet edemeyeceğini" (Akyüz,1970, s.222-223)

bildirerek 1895 de Sultani'deki görevinden istifa etti.

1896 yılında Ekrem, Fikret'i Servet-i Fünun dergisinin sahibi Ahmet İhsan (Tokgöz)' la tanıştırdı ve derginin yazı işlerini kendisine vermesi önerisinde bulundu. Ahmet İhsan bu öneriyi olumlu karşılayarak, tam bir yetki ile, derginin yazı işlerini Fikret'e verdi.

Böylelikle, 7 Şubat 1896 tarihli 256. sayıdan itibaren, Servet-i Fünun, Fikret'in idaresi altında çıkmağa başladı ve bu tarih edebiyatımızda yeni ve önemli bir topluluğun kuruluşuna da başlangıç oldu. (Akyüz,1970,s.223)

Muallim Naci ölmüştü (1893). Divan Edebiyatı da edebiyat sahnesinden çekilmek üzereydi. Kısaca eskinin yerine yenisini koymak için gerekli koşullar oluşmuştu. Ancak önemli olan sadece yıkmak değil daha da önemlisi, yıkılanın yerine yenisini koymaktı. İşte Fikret bunu başardı.

1896 da Türkçe öğretmeni olarak Robert Kolej'e giren Tevfik Fikret o dönemde aydınlar üzerindeki yoğun baskılar sırasında birkaç kez gözaltına alındı, evi arandı. Bir süre sonra dergideki görevinden ayrıldı. 1906' da Robert Kolej' in hemen yanında bir ev yaptırarak "Aşiyân" adını verdi, eşi ve oğlu Haluk'la birlikte buraya yerleşti. 1908' de II. Meşrutiyet'in ateşli savunucularından biri oldu. Meşrutiyet' ten sonra Hüseyin Kazım Kadri ve Hüseyin Cahit (Yalçın) ile birlikte Tanin gazetesini kurdu.

Gazete İttihat ve Terakki' nin yayın organı durumuna getirilmek istenince buna karşı çıktı ve Tanin'den ayrıldı. Daha sonra Mekteb-i Sultani müdürlüğüne getirildi. O günlerde çıkan 31 Mart Olayı'nı protesto etmek amacıyla bu görevinden de ayrıldı; ama öğrencilerinin ve Maarif Nazırı Nail Bey'in ısrarlarıyla geri döndü. Sekiz ay sonra yeni Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile anlaşamayarak görevinden bir daha dönmemek üzere ayrıldı. İttihat ve Terakki iktidarına da karşı çıkarak Aşiyân'a çekildi. Ağır bir

şeker hastalığına tutulmuştu. Kolundan olduğu bir ameliyattan sonra öldü.

İç dünyasını yansıttığı ilk şiirlerinden sonra, Muallim Naci ve Rezaizade Mahmut Ekrem'in şiir anlayışları arasında uzun bir arayış dönemi geçirdi. Daha sonraları ise, Fransız şair François Coppe'den etkilenecek kendi şiir dilini kurmaya çalıştı.

Aşırı titiz ve ayrıntıları önemsemesiyle birleşen bu arayış sonucunda beyit bütünlüğünü kırıp, dizeyi özgür bırakması, aruz ölçüsünün katı kurallarını yıkmasıyla kendine özgü bir üslup yarattı.

Fikret, biçimsel kaygıları gözardı etmeden devamlı yenilik aramıştır. Rübab-ı Şikeste' de (1900) toplumsal konulara ağırlık veren şiirleri yanında günlük konuşma diline yakın ve ressam kişiliğinden dolayı, doğayla neredeyse örtüşmeye varan şiirlerinin de bulunduğu görülmektedir.

Haluk'un Defteri'ndeki (1911) şiirler en iyimser ve umutlu şiirleridir. Bu şiirlerinde Fikret oğluna ve Osmanlı gençliğine çalışkanlık, yurt sevgisi, hak ve hukuktan yana olma gibi erdemleri aşılama çalışmıştır. Rübabın Cevabı'ndaki (1911) "Sis" şiirinde acı, zorbalık, baskı ve haksızlıkları anlatmıştır.

Şermin ise (1914) Fikret'in yalın bir dil ve kısa dizelerden kurulu, dolaysız bir anlatımın egemen olduğu şiirlerinden oluşur. Öbür yapıtları arasında Tarih-i Kadim, Doksan Beşe Doğru (1928) ve Son Şiirler (1952) sayılabilir.

B. Tefik Fikret'in Sanatı

Fikret sanat üzerine hem düşünen, hem birçok dalda güzel sanatların uygulamasını yapan, hem de sanat eğitimine önemle eğilen çok titiz bir sanatçıdır. Bir sanat olayında

temel öge olan "yaratma"nın sancılarını derinden çeker, bunları anlatır.(Kavcar,1982b,s.132) Yazdıklarından memnun olmayan, özlediği basamağa ulaşamadığına inanan ve kendisini eleştiren bir sanatçı olan Fikret, hiçbir zaman, eserlerine son biçimi verdiği kanısında değildir.

Servet-i Fünun edebi hareketinin önde gelen sanatçılarından olan Fikret, edebiyat dünyamızda daha çok bir şair olarak tanınmış ve yerini almıştır.Ancak gerek önderliğini yaptığı edebi hareketin oluşmasında, gerek onların edebiyat anlayışlarının edebi çevreye yansıtılmasında ve gerekse kendilerine yöneltilen eleştirilere karşılık verilmesinde, Fikret'in kaleme aldığı makalelerin de önemi büyüktür.

Fikret Servet-i Fünun hareketi süresince kaleme aldığı Musahabe-i Edebiyye' lerde yer yer bazı sanatçıların eserlerini ve sanatlarını eleştirme yoluna gittiği de dikkati çekmektedir. Bu değerlendirmeler ve tahliller, Fikret'in tenkitçi yönünü sergilemektedir, bundan ötürü, ilk tenkitçilerimiz arasında onu da değerlendirmenin yerinde olacağı inancındayım. (Parlatır,1987, s.XV)

Fikret'e göre sanatçının yetenekli olması yetmez. Bu özelliğini, iyiyi, güzeli, mükemmeli arama ve bulma çabasıyla da desteklemelidir. Taklit, ancak bu arayış ile birlikte hoşgörülebilir. Edebiyat bir bilimdir ve resim gibi öğrenilemez, sadece hissedilebilir, daha doğrusu bilinmekten çok sevilebilir.

Fikret, başta şiir olmak üzere güzel sanatların birçok dalıyla yakından ilgilenmiş, bunlardan bazılarıyla ilgili eserler de vermiştir. Şiirle birlikte ilgilendiği başlıca dallar; resim, müzik, mimarlık ve yazıdır. Birer şiirinde ise heykel ile dans üzerinde durur.(Kavcar,1982b,s.135)

Fikret' in her dönemde büyük şair olarak değerlendirilmesinin nedeni doğu ve batı kültürlerini özümseyerek kendine özgü, yeni bir söyleyişe ulaşmasından kaynaklanır. Fakat ne yazıkki, Fikret'in en çok tartışılan yönü hizmetleri ya da sanatı değil kişiliğidir. Bu tartışma sadece karşıt görüşleri savunanlar arasında değil, aynı dünya görüşünü benimseyenler arasında da süregelmektedir. Bunun nedeni, Fikret'in eserlerinin bir bütün olarak ele alınmaması, bazı yönlerinin ön plana çıkarılmak istenmesi ve birkaç ürününe bakılarak genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır.

a) Fikret ve Şiir:

Asıl adı Mehmed Tevfik olan şair, yazmış olduğu şiirlerde sırasıyla, Nazmi, Mehmed Tevfik, Mehmed Fikret, Mehmet Tevfik Fikret, Tevfik Fikret ve Esad Necip imzalarını kullanmıştır. (Akyüz, 1970, s.224)

Daha şiire merak sardığı ilk gençlik yıllarından başlayarak -bilinçli ya da bilinçsiz- birtakım arayışlara yönelmiştir.

Fikret'in bu eğilimi, şiir üzerinde bilinçli çalışmalara dönüşmüştür. Rubab-ı Şikeste'de, sanatında titiz, bireyci bir şair, Haluk' un Defteri'nde seçtiği konular ve ileri sürdüğü düşüncelerle topluma yararlı olmayı amaç edinen bir şair, Şermin'de ise; çocuklara kadar inen Fikret'in sanat anlayışının geçirdiği aşamalar kalaylıkla gözlenebilir. Her üç eserde de, dil ve deyiş, konunun ve amacın gerektirdiği niteliği taşır. Sanat ile toplum arasında kurulan bu ilişkide, sosyal olayların etkisi açıkça görülür.

Onun şiirlerine egemen olan estetik düşüncenin temelinde, yalnız şiirin ilkelerinin değil, bütün güzel sanatların ortak ilkelerinin bulunduğu söylenebilir. O'nun

bu bakışı eserlerinde görülmekle birlikte aynı zamanda bir hayat görüşü, felsefesi ve günlük hayatının bir parçası halindedir. (Okay,1986, s. 215)

Tevfik Fikret şiirinin üç evreye bağlı gelişme çizgisi gösterdiği genellikle kabul edilmiştir.

1- Servet-i Fünun hareketine kadar süren arayış yılları (1888-1896)

2- Servet-i Fünun ve II. Meşrutiyet öncesi (1898-1901), (1901-1908)

3- İkinci Meşrutiyet Sonrası

Daha önce de değinildiği gibi, Fikret'in ilk şiir deneyleri diğer sanatçılarda olduğu gibi, iç dünyasını yansıtır. Şair öğretmenleri Muallim Naci'nin eskiye bağlı şiir anlayışıyla, Recaizade'nin yenilik çabaları arasında seçme yapamadan şiirler yazar. Uzun süren bu arayış dönemine ait şiirlerini daha sonraki yıllarda kendisi de benimsemez.

Servet-i Fünun döneminde Fikret'in yeni bir şiir tekniğine ulaştığını gösteren örneklerin çoğaldığı görülür. "Hasta Çocuk", "Balıkçılar" gibi toplumun ezilen insanlarını yansıttığı şiirlerinde de öz'ün yol açtığı teknik gelişmeler ortaya çıkar.

Ancak, Nurullah Ataç'ın söyleyişiyle , Fikret gibi gerçekten yenilik getiren bir adamda dilin tadını duyma erdemi olmadığı için, bu teknik gelişmelerin yanısıra, dil iç yapısı ile olduğu gibi sürer gider. Bu geleneği yıkma yolundaki girişimleri benimsemediğini ifade eden yazılar bile yazar.

Tevfik Fikret, döneminin edebiyat sorunu olarak dili göstermektedir. O dönemin dil konusundaki gürdemde olan başlıca sorunu "sadelik" ve "tasfiye" tartışmalarıdır. Ona göre küçük bir dengesizlik sadeliği bayağılığa sürükleyebilir. (Parlatır, 1987 s.XII)

Fikret'e göre; dilde sadeleşme, yerleşmiş Arapça ve Farsça kelimelerin yerine Türkçe kelimeler koymak biçiminde olacaksa, bu dile yarardan çok zarar getirecektir. Ayrıca, sadece halkın anlaması için dilin sadeleşmesi de anlamsız bir çabadır.

Bununla birlikte Fikret, sadeliği daha çok anlam üzerinde düşünür. Servet-i Fünun'da çıkan yazılarında, sanatçının toplumun dili olduğunu, halkın duygularını yansıttığını, sanat yapıtının çağına tanıklık ettiğini, bir sorumluluk varsa bunu sanatın da yüklenmesi gerektiğini savunmaya başlar ve giderek toplumsal konulara yönelir.

Son döneminde, bu anlayışa bağlı olan şiirleriyle toplumu damarlarının atışında duyan bir şair çıkar ortaya. Sis, Ferda, Millet Şarkısı, Haluk'un Amentüsü, Han-ı Yağma gibi başkaldırı şiirinin ilk örneklerinde tekniği aşan bir coşkunlukla asıl kişiliğini bulur.

Fikret, edebiyat tarihimizde şiirin çalışma ürünü olduğunu açıkça söyleyen ve bunu kanıtlayan ilk kişidir. (Kaplan,1987,s.196)

Şiir tekniği açısından onu düşündüren, aruz ölçülerinin gereğinden fazla ahenkli oluşudur. Bu nedenle uzun bir şiirde durmadan tekrarlanan aşırı ahenkliliğin okuru usandıracağı kanısındadır. Öyle bir ölçü bulmak isterki, gereğinden fazla ahenkli olmasın ve bir düzyazı akıcılığı içinde kulağı okşasın. Bu dönemde şiirimizin serbest nazıma doğru gidişinde ilk aşama sayılması gereken, konuşma diline yakın dizeler kurar. Bu Recaizade Ekrem ve diğer şairlerin hep gerçekleştirmek istedikleri bir tasarıdır.

Denemeler yaparken, her iki üç mısradaki bir kere vezinden hariç bir iki kelime koymayı düşünür. (Kaplan, 1987, s.200) Böylece serbest müstezad biçiminin ilk örneklerinden sayılan "Ey Kız" şiirini yazar.

Diğer taraftan, Üstad Ekrem'in Servet-i Fünunculardan önce düşündüğü fakat uygulamada geliştiremediği (Kaplan, 1987, s.200) "kafiye kulak içindir" ilkesi geniş ve serbest bir biçimde kullanılır.

Fikret'in öncülüğünü yaptığı, anlamı beyitlerden kurtarıp, düzyazı tümceleriyle dizeler boyunca uzatma, şiirde öykü anlatma, düşünce tartışması yapma gibi yenilikler, daha önce şiir dışı sayılan konuların ele alınmasını sağladı ve şiiri ölçülü uyaklı olmanın dışında şiirsel bir söyleyişe yöneltti.

Bütün güzelliği ararken "ölçsüz şiire" doğru sürekli bir açılmanın öğelerini beraberinde getiren bu örnekler, yenilikçi şiirimizi oluşturan ilk biçim aşamaları sayılmaktadır.

Fikret'in şiirindeki incelikler, düzyazıya sığmayacak şeyler olmaları bir yana, onun büyük bir dikkatle okunması gerektiğini de gösterir. Bu yüzden de şiirleri noktalama işaretleriyle doludur. Üç noktalar, ünlemler, noktalı virgüllerle, okurları kendi okuyuşuna yaklaştırmak ister.

Bu anlamda Fikret' in, ahenke, musikiye, armoniye, sözcüklerin bağlanışına, ölçüye, uyağa düşkünlüğüyle, son derece titiz bir "şair" olduğu açıktır.

Fikret'in dünya görüşünde , şiirlerindeki gelişmelere bağlı olarak biçimlendiği söylenebilir. Uzun süren çıracılık yıllarında başkalarını taklit havasında denemeler yazarken, kurulu düzenin geleneksel ahlakının sınırları içindedir.

İlk gençlik yıllarına rastlayan toplumsal bunalımlar duygu ve düşünce yönlerinden, Batıya açık bir kültür ortamında okuyan şairi etkilemez. Din, aile gibi kurumlarla belli bir zıtlaşması yoktur. 30 yaşlarına gelince, yakın çevresindeki olumsuzluklar kişiliğine çarpmaya başlar. Servet-i Fünun'u yönettiği yıllarda bir çözüm yolu aramadan, bu duygulanmaların tepkisiyle dış dünyayla arasında karşılıklı bir alış veriş başlar. Bu sorulara karşılık aradıkça, dünya görüşü yaşadığı dönemin kültür koşullarını aşar, Batının ulaştığı çizgiye kayar. Özgürlük ve yasa anlayışı, ezilen insanların çıkarlarını amaçlayan toplumsal bir öz kazanır.

b) Fikret ve Resim :

Fikret' in resim sanatıyla ilgisi üç yönlüdür: 1) Resim altına şiir yazması, 2) Bizzat resim yapması, 3) Şiir yoluyla çizdiği resim ve tablolar. (Kavcar, 1982b,s. 137)

1) Resim Altına Şiir Yazması: Tanzimat' tan sonra sayısı giderek artan ve gelişen Türk dergilerinde fotoğraf ve tablonun yayımlanması, resim altına şiir yazma modasının doğmasına yol açmıştır... Tefik Fikret de bu moda uyararak şiirler yazmıştır. Onun, 1894 yılında 17, 1896 yılında 14 şiirle bu akımı daha da geliştirdiği görülür. Bunlardan 19'u doğayla, 7'si insanla ilgilidir, bir tanesi ise semboliktir. (Kavcar, 1982b,s. 137)

2) Kendi yaptığı Resimler: Fikret' in yaptığı resimler üç gruba ayrılabilir: a) Tablolar, b) Portreler, c) Şiir veya yazı dekorları (resimlemeler). Kendi zevkine göre yaptırdığı Aşiyân' daki Edebiyat-ı Cedide Müzesi' nde şu an, onun eseri olan 20 adet renkli, 3 adet karakalem resim, Aşiyân' ı yaptırmadan önce yaptığı 5 adet renkli ev resmi ve Aşiyân' ın planı sergilenmektedir. (Kavcar, 1982b,s. 139)

Fikret'e şiir yazmayı kesinlikle yasak etseler, şiire harcadığı emeği resme katmasını zorlasalar yalnız memleket çapında değil dünya çapında bir ressam olurdu.(Eyüpoğlu, 1975, s 19)

3) **Şiirlerindeki Tasvir ve Tablolar:** Fikret de arkadaşları gibi, parnasizm şiir akımının etkisi altındadır. Parnasse şairlerinden "tablo gibi şiir" yazma yöntemini öğrenen (Kavcar, 1982b,s:140-141) Fikret'in şiirlerinde pek bol olarak tasvirler ; peyzajlar ve Portreler yer alır.

c) Fikret ve Müzik:

Sanata fazlasıyla düşkün olan ve gerçek şiirin peşinden koşan Servet-i Fünuncularda, şiiri musikiye yaklaştırma eğilimi çok belirgindir. Bu konuda ön sırayı Fikret'le Cenap alırlar.(Kavcar, 1982b,s.142) Görme duyusu kadar işitme duyusuna hitap eden öğeleri yakalamasını da iyi bilen Fikret, musikiye büyük önem verir. Hem konu bakımından, hem de üslup tekniği açısından, müzikal öğeler, onun şiirlerine ayrı bir renk katar.(Kavcar, 1982b,s.149) Şermin' deki "Keman" adlı şiirde, müziğin küçük yaşta çocuk ruhundaki önemini belirtir.

Uyak konusunda ise göz için, kulak için tartışmasının çözümünde, gene önde gelen bir uygulayıcı olarak, kulak için görüşünün örneklerini verdiği gibi, çok daha önemli bir anlayışın da öncülüğünü etmiştir. Fikret'in biçimi anlama yönelik kullanımının bir örneği de dize içindeki duraklamalardan yararlanışıdır.(Fuat, 1992,s.101)

d) Fikret ve Mimarlık:

Mimariyle de yakından ilgilenen sanatçı, çok değer verdiği Aşyan'ın, içi ve dışını kendi ince zevkine göre oluşturmuştur. Ve onun küçük bahçesinin düzenleniş biçimi, ülkemizde önemi son yıllarda daha da artan turizm, bahçe mimarisi ve peyzaj mimarisi gibi alanlar için küçük fakat çarpıcı bir örnektir.(Kavcar, 1982b,s.149)

Fikret ayrıca iyi bir hattattır ve çok güzel yazı yazar.Bu nedenle Haluk'un Defteri adlı eserini kendi el yazısı ile bastırmıştır.

C.Tevfik Fikret'in Eğitimci Kişiliği

Genel olarak bir şair ya da yazar eğitime iki yoldan hizmet edebilir: 1. Uygulayıcı olarak yani öğretmenlik ve yöneticilik yaparak, 2. Eserleri yolu ile, yani telkinlerde bulunarak. Bunlardan başka, çeşitli araştırmalar yaparak eğitime hizmette bulunan, hatta eğitim kuramı oluşturan edebiyatçılar da vardır.(Kavcar, 1982a,s.25)

1. Uygulayıcı Olarak Tevfik Fikret

II. Meşrutiyet döneminde, etkili eğitim ve öğretim hizmetleri ile uğraşan edebiyatçıların başında, bütün meslek yaşamını bu uğurda geçiren Tevfik Fikret gelir.(Kavcar,1974,s.57)

Tevfik Fikret eserlerinde savunduğu, yenilikçi ve insancıl düşünceleri eğitim ve öğretim alanında da göstermek için büyük çaba harcamıştır. Çünkü Fikret'e göre, insanlığın uyanış ve kurtuluşu sadece eğitim ve kültürle sağlanabilir.

1890 yılında Gediklipaşa'daki Ticaret Mektebi' nde Fransızca, Türkçe ve hüsn-i hat (güzel yazı) dersleri vermeye başlar. 1894' de açılan yarışmayı kazanarak, 1888'de birincilikle bitirdiği Galatasaray Lisesi'nin ilkokul üçüncü sınıfına Türkçe ve husn-i hat öğretmeni olur. 1895'te hükümetin memur maaşlarında kesinti yapmasına tepki olarak ayrıldığı bu görevinden sonra, 1896' da Robert Kolej' de öğretmenlik mesleğine devam eder.

Fikret bu dönemde; çocuğu merkeze alan, "yaparak

öğren, yaptırarak öğret" biçiminde özetlenen, ezberciliğe karşı, hayat ve iş adamı yetiştirmeye yönelik Amerikan eğitim sistemini yakından inceleme olanağı bulur.

Meşrutiyetin ilanından sonra herkes ne yapacağını şaşırıp, nereye, neye yöneleceğini düşünürken, Fikret'e göre tek çare : Milletın kültür düzeyini yükseltmek, aydın, yapıcı ve beceri sahibi gençler yetiştirmektir. (Kavcar,1974,s:59-60) Yürürlükteki eğitim ve öğretim sistemi öğrencilerin kafasını gereksiz birçok kuramsal bilgiyle doldurmakta, yorucu ve gerçek yaşamdan kopuk yöntemler uygulanmaktadır. Bu ise, hem zaman hem de işgücü ve kaynak kaybına yol açmaktadır. Bu aksaklıkları gören Fikret, "yenilik ve ilerleme örneği olacağı için "Yeni Mektep" diye adlandırılan"(Kavcar,1974,s.61) eğitim kurumunun çalışmalarına başlar.

Fikret'in "Yeni Mektep" le gerçekleştirmeye çalıştığı eğitim anlayışı Atatürk'ün "Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı ya da bir uygarlık zevkinden çok, yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir araç durumuna getirmektir." özdeyişiyle paralellik gösterir.

Yeni Mektep'te ; bir taraftan deneysel öğretimle çocuğun çevresindeki şeyleri görmek, incelemek, anlamak yetenek ve becerileri kazandırmak, diğer taraftan çocuğun kişiliğini geliştirmeyi hedefleyen "Kendi kendini yönetme gücüne sahip olma" yeteneği uyandırmak ve her türlü kötü eğilimleri düzeltmek (Kavcar,1974,s.61) amaçlanır.

Bunların dışında yabancı dillerin öğretimine önem verilen okulda, beden eğitimi ve diğer alanlardaki uygulamalarla öğretime destek verilir. Bu okul din ve ırk bağnazlığından doğan ayrılık ve zıtlık izlerini genç beyinlerden tamamen silmeyi ve yerine yurt birliği duygusunu yerleştirmeyi amaç edinir. "Tahsil bir gaye

değil, bir vasıtaadır." Yeni Mektep öğretiminin özü ve temel felsefesi budur. (Kavcar,1974,s.62)

Bilim adamından çok iş adamının yetiştirilmesi amaçlanan okulda; çocukların gerçek yaşama hazırlanmaları için, el becerilerini geliştirici, birtakım mesleklere ait aletleri kullanmaları sağlanır. Ayrıca çocukların sosyal ilişkilerinde başarılı olabilmeleri için, düşüncelerini, isteklerini dile getirebilme, doğal davranma alışkanlığı kazanma, içine kapanıklık, çekingenlik gibi duyguları önlemeye yönelik çeşitli yarışmalar, tartışmalar düzenlenmesi tasarlanır. Çeşitli alanları kapsayan yurt içi ve yurt dışı gezilerle de öğrencilerin sanatsal eğilimleri güçlendirilir.

Yıllık ücreti 85 Osmanlı lirası olarak belirlenen paralı yatılı Yeni Mektep' e, sekiz ile on yaşları arasındaki, hiç okul ve ders görmemiş öğrenciler kabul edilecektir. Daha önce öğrenim görmüş olanlar ise, özel hazırlık ve deneme sınıflarından geçirilmek koşuluyla alınabileceklerdir. (Kavcar,1974,s.64)

Bu projede Fikret'i hem bir eğitimci, hem bütün insanları eşit sayan bir hümanist, hem de özlediği topluma eğitim ve kültür yoluyla ulaşmak isteyen bir düşünür olarak görürüz. Çocukları gerçek yaşama hazırlamak, yeteneklerini seçmek gibi ileri düşünceler, Fikret'i zamanının büyük eğitimcileri arasına sokabilir.

Kuramsal bilgiye dayanan Fransız öğretim yöntemlerine karşı, pratik ve yararcı yöntemlere dayanan Anglo- Sakson öğretim yöntemlerine göre tasarlanan Yeni Mektep ne yazıkki uygulama aşamasına geçirilememiştir. Tefik Fikret ise bu konudaki düşüncelerini Galatasaray Lisesi' ne müdür olduğu (1909) dönemde uygulamaya çalışır.

Fikret' in eğitim amaçlarının belki de en önemlisi, öğrencinin duygu ve düşüncelerine seslenmektir. Fikret'e göre öğrenciler; kuramsal bilgilerle kafası doldurulmuş makineler değil, düşünen, anlayan, yorumlayan bireyler olmalıydılar. Bunun için de doğruyu, iyiyi, güzeli, en doğru, en iyi, en güzel örneklerle göstererek öğretmek istiyordu ve öğretiyordu. (Ertaylan,1965,s.27) Fiziksel ortamların eğitim ve öğretime uygun hale getirilmesi , okul binasının temizlenmesi, onarılması ve daha sevimli hale getirilmesi Galatasaray Lisesi' nde bu amaç doğrultusundaki ilk çalışmaları oldu.

Ünlü şairin Galatasaray Lisesi dönemini İ.Hikmet Ertaylan (Ertaylan,1965,s.28) şöyle aktarmaktadır:"Bir bilgi yuvası olan okul baştan aşağı bir bilgisizlik, bir görgüsüzlük içinde idi. Hademe hizmetini, öğrenci dersini, öğretmen görevini unutmuş, başdöndürücü bir karışıklık okulu sarmıştı. İlk iş herkese görevini anlatmaktı. Fikret, bunu pek sade, fakat pek kesin bir tavırla yapıyordu. Bahçeyi süpürmeğe uğraşan, fakat bir türlü beceremeyen bir hademeye; - Yorulmuşsun ! Sana biraz yardım edeyim ! diye bahçenin nasıl süpüreleceğini, bizzat kendi süpürerek göstermekle işe başlayan Fikret, pek az zaman içinde herkese görevini öğretmiş ve sevdirmiş, bir öğretmen ve yönetici olarak her an okulun her yerinde bulunarak, o güne kadar kimsenin alışık olmadığı bir görev bilinci ve sevgisi örneğini sergilemişti."

İ.Hikmet Ertaylan, o dönemde öğrenci olan birinden dinlediği anıyı ise şöyle aktarır:(Ertaylan,1965.s.29)"Biz okulun efeleri idik... Öğretmen, müdür, hatta okul bizden bıkmıştı... Yata Khanemiz herşeyimizdi... Fikret okula yeni gelmişti. Bizim bu halimiz eskisi gibi devam ediyordu. Hiç açılmayan kapımız bir sabah, vurularak açıldı. Fikret'i karşımızda gördük. Bizi o halde gören Fikret gülümseyerek

"Affedersiniz" diyerek kapıyı çekip gitti. Ne olduğunu bilmiyorum... Birbirimize karıştık, ne yapacağımızı şaşırдық... Kabahati paylaşamıyorduk... Yemeğe indik. Biz siyah muşambalı sofralarda yemek yemeğe, etini dişlerimizle sıyırdığımız yahninin kemiklerini birbirimizin suratına atmağa alışmıştık. Yerlere dökülen yemek suları, yemek döküntüleri, ekmek parçaları sevincimizi kamçılar, bunu önlemeye çalışanların başına sorunlar açardık...

Üstleri beyaz keten örtülü, billur surahi ve bardaklar, keten peçeteler, beyaz maden kaşık ve çatallarla hazırlanmış, temiz, ince bir yemek salonuna girmiştik. Oturduk, herkes serbestçe konuşabiliyordu. Fakat konuşmanın yasak olduğu zamanki gürültüden eser yoktu... Ben ve arkadaşlarım o gün aç kaldık. Bu durum bizi alt üst etmişti. Kirleteceğiz diye, o kirli ellerimizle peçetelere dokunamadık. Dökeceğiz diye ellerimizi yemeklere uzatamadık."

Fikret'in öğrencilere bakışını yansıtan bu anıdan, Öğrencilerden beklenen davranış örneklerini günlük yaşamda bizzat kendisi göstererek, gençlerde özdenetimin geliştirilmesine çalıştığı anlaşılmaktadır. O'nun Galatasaray Lisesi'nde uygulamaya çalıştığı eğitim ve öğretim yaklaşımları, "Yeni Mektep" te tasarlanan ilkelere dayanır. Fikret'in eğitim sistemine yeni bir anlayış ve yön vermek istediği kuşkusuzdur.

Bu anlayış, öğretmeni çocukların karşısında bir korku unsuru olmaktan çıkarır, bir sevgi ve saygı kaynağı haline getirir. Fikret bütün öğretmenlik yaşamında bu ilkenin canlı bir örneği olmuştur. Derslerinde tamamıyla çağdaş bir düşüncenin, uygar bir anlayışın temellerini atmaktan geri kalmamıştır. Vatan ve millet sevgisi de, O'nun öğretmenliğinin başlıca yönlerindedir. (Altınkaynak, 1975.s.48)

Fikret bu dönemde, kültür ve uygarlığın bir bütün olduğunu görerek, Batının tekniğine, fikir ilerlemelerine, hayat değişimlerine bütün olarak uymak istiyor, Galatasaray'ın açılışı nedeniyle yazdığı "Sultaniye" şiirinde bu okulu Batıya açılmış bir pencere sayıyordu. Ona göre hayat sürekli bir değişme seyri içindedir. Değişen hayatla beraber insan ve düşünürler de değişir. (Sertel, 1970, s. 180) Fikret sosyal devrimler ister fakat bunu sınıf mücadelesinden beklemez. Devrimleri insan zekasının, biliminin, tekniğinin, kültürünün yapacağına inanır. Fikret'in bu düşüncesini "Yeni Mektep" projesinde de görmek mümkündür.

Çevresindeki bütün yenilik taraftarlarının, doğruluğa, aydınlığa, gerçek eğitime, bilim ve bilgiye özlem duyanların kalplerinde unutulmaz izler bırakan, bütün bu çok olumlu düzeltme ve çabalar, okuldaki geri kafalı insanların ve çıkarlarına zarar gelenlerin hoşuna gitmedi. Hakkında ileri sürülen bazı söylentiler ve iftiralar, Maarif Nazırlığı'nın işe karışmasına yol açtığı için, mutlak yetki ile kabul ettiği müdürlükten Fikret kendisi çekilir. (Kavcar, 1974, s.72)

Ancak Galatasaray, programları, öğretim yöntemleri, öğretim kadrosu, geçerli bir yabancı dile verdiği önem, pozitif ve doğal bilimlerle ilgili derslerin programlardaki yeriyle , yıllardır ortaöğretimin başarılı bir örneği olarak kalmıştır. Galatasaray Lisesi'nin bu başarısı büyük oranda Tefik Fikret'in başarılı çalışmalarına dayanır.

2. Düşünür Olarak Tefik Fikret

Tefik Fikret öğretisini şu öbeklerde toplamak mümkündür. Yaşamın ve doğanın zorluklarını aşmak, özlenen

yaşam düzeyine ulaşmak, sadece insanların çalışmasıyla mümkündür. Özlenilen yaşam düzeyini ancak barış daha anlamlı kılabilir. Bağımsız, özgür ve barışçıl bir ortamda, efendisiz kölesiz, zülmün ve zümre egemenliğinin olmadığı, kardeşliğin ve eşitliğin egemen olduğu bir toplumda yaşamak ise temel amaçtır.

a) Yaşam ve İnsan Olgusu:

İnsana ve yaşama değer veren Batılı düşüncenin bizim şiirimizdeki ilk temsilcisi olan Fikret'in, düşüncelerini dile getirdiği yer eserleri, bunları uygulama yeri ise evi idi. (Ozansoy ,1967,s.57) Çevresine insan olmayı, birey olmayı aşılacak isteyen Fikret, sanatçı olarak da kendini topluma karşı sorumlu duyuyordu. İnsanın yüce değer olduğunu savunmakla dönemindeki Osmanlı toplum düşüncesinin en ileri aşamasında bulunan Fikret, toplumcu sanat anlayışıyla da eserlerinde insanı ve onun ürünü olan her şeyi yüceltir. Bütün sorunları aklıyla çözümlenecek, boşınanlara son verecek, bilimle kara toprağı altına dönüştürecek ve uygarlığı kuracak olan insandır.

Fikret' e göre; yaşamdaki güzelliklerden ve çirkinliklerden sorumlu olan insan, her türlü engelle karşı mücadele etmeli ve güzel, yaşanılabilir yarınları kurmak için bıkmadan usanmadan çalışmalıdır. Çünkü; dünyayı sadece insanlar cennete çevirebilir.

Unutulmamalı ki, O'nunla çağdaş ozanların hemen hepsi, hiçbir sakıncası ve tehlikesi olmayan bir dünya görüşünü yansıtırken O Batıda bile cezalara çarptırılan bir "İnsancılığı" işliyordu. (Canberk,1982,s:35-36)

b) Doğruluk ve Dürüstlük:

"Hak bellediğin yolda yalnız gideceksin" dizesiyle kişiliğini özetleyen Fikret, özel yaşamında da kusursuz bir aile babasıdır. Dostlarıyla ilişkilerinde en küçük bir

saygısızlığa katlanmadığı gibi, onların başka alanlardaki kaypaklıklarını, çıkarıcılıklarını da hoş görmez. bu yüzden de pek az kimseyle arkadaşlık etmiştir.

Politikanın karışık yollarına ayak uyduramayacak kadar dürüst ve örgütlü çalışmaya katılamayacak kadar hırçın yaradılışlı olan Fikret'in, kimseden hiç bir beklentisi olmadığı için "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" bir şair olarak toplumu ve çevresini etkileyebilmiştir.

c) Yarın, Gençlik ve Çalışma:

Fikret'te yarın, gençlik ve çalışma kavramları birbirine bağlantılı, birbirini tamamlar niteliktedir. Toplumların ve insanların özlenen yarınlara ulaşabilmeleri ancak çok çalışmaları ile mümkündür.

Mutlu yarınların geleceğinden hiçbir kuşkusunu olmayan Fikret, edebiyatımız ve düşün hayatımızda ilk kez "gençlik" kavramını ortaya atarak, yarının güvencesi ve yapıcıları olarak birçok şiirinde onlara seslenir. Örneğin "Ferda" da;

Yarınlar senin; senin bu devrim, bu yenilik

....

Yükselmeli, dokunmalı alnın göklere;

Doymaz insan denilen kuş yükselmelere...

Uğraş didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır

Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır.

dizeleri ile, gençleri yarınlardan umutlu olmaya, yurdun yükselmesi ve özgürlüğe kavuşması için sürekli çalışmaya çağırır.

Neden gençlik ? Çünkü gençliktir başkaldıran, çevreyle ve kurulu düzenle çatışan, yenileşme değişim dönemlerinin itici gücü. "Kıranda olsa kırıl fakat eğilme sakın"

ilkesiyle yönlendirdiği gençlikle umutların açacağına inanır ve gençliğe görevler yükler. "Ferda" şiirinde; "Gençler bütün ümmid-i vatan şimdi sizdedir." demesi de bundandır.

Yüzeyden bakılınca kötümser görünen Fikret, gelecek sözkonusu olunca alabildiğine iyimserdir. Yarın , aydınlık, güzel ve umut verici olduğu için, yarının gücünü temsil eden gençlik, şairin kafasındaki inanç kaynaklarından biri olarak yaşar.

d) Özgürlük, Eşitlik ve Barış:

Fikret'i bütün arkadaşlarından ayıran özellik, çağdaşlarının hiç birinde o derecede bulunmayan medeni cesaretidir.

Fikret'e göre yaşamak hem güzel, hem hak hem de görevdir. Ancak yaşamının güzel olması özgür ve eşitlikçi bir ortamda mümkün olabilir. O' nun "eserlerinden alınabilecek en güzel ders, bireysel bir üzünlükten, insanlık ümidine doğru geçişidir." (Tanpınar , 1967,s.52)

Fikret, insanın kişilik haklarını kabul ettiği gibi toplumda bütün insanları kapsayan eşitlik ve sosyal adaletin egemen olmasını ister ve vatanını özgür görmeyi kendine amaç edinir.(Sertel, 1970,s.185)

Fikret' göre insanlık tarihi; en ilkel dönemden, en ileri döneme kadar kuvvetlinin zayıfı ezdiği, savaşlar ve kanla yazılan bir tarihtir. Oysa, toplumda kuvvetlinin değil, hakkın egemen olmasını ister.Fikret' in tarihe karşı duyduğu bu kızgınlık , barışa olan özleminden kaynaklanır.

Ülkenin arka arkaya, Trablusgarb ve Balkan savaşlarına girdikten sonra, 1.Dünya savaşına katılmasına şiddetle karşı çıkması da bu özleminin göstergesidir.

e) Bilim ve Uygarlık:

Fikret, Batı'nın yükselişini bilim ve teknikteki gelişmesine bağlayıp, bizde de kurtuluşun aynı yöntemlerle olacağına inanır. Bunun için de öncelikle ulusta var olduğuna inandığı yetenekleri harekete geçirmenin zorunluluğunu anlatmak, diğer taraftan da bu güç için başarılabilmesi için, yüzyılların karışık ve amansız olayları içinde sarsılmış olan güvenini, cesaretini güçlendirmek ve umudu beslemek gerekmektedir. (Kavcar, 1974.s.134) "Bir Kız Mektebi İçin" şiirinde hem kadın haklarına değinir, hem de Osmanlıların şanlı tarihini anımsatarak, bilim ve uygarlığın savunmasını yapar. Fikret'in düşüncelerinin büyük oranda yer aldığı "Haluk'un Amentüsü" başlıklı şiirinde; boşinanlara karşı bilim ve teknik yüceltilir. Galatasaray Lisesi' nin açılışı nedeniyle yazdığı "Sultaniye" şiirinde okulu Batı uygarlığına açılmış bir pencere olarak niteler.

Batının doğru yorumlanması, biçimsel özelliklerinden çok, özüne ilişkin ilkelerin ve yöntemlerin alınması gerekmektedir. Bunda da en büyük sorumluluk gençlerin omuzlarındadır."Haluk'un veda'ı" nda; Batıdan alınması gerekenleri şöyle belirtir:

Sen bu konakta kalma, sıçra,atıl
 Bir ışık kervanı bul ve katıl
 Gez dolaş, gör düşüncelerin evrenini,
 -Her zaman yukarı her zaman ileri! -
 Can katarak, güçten ve yaşamaktan
 Ne bulursan al, bırakma; bilim,sanat
 Güven, özen, yüreklilik, umut
 Hepsi gerekli bu yurda, hepsi yararlı
 Bize bol bol ışık kucakla getir.

Bu şiirde Fikret çağdaş uygarlığa ulaşmanın yollarını;

durmadan, bıkmadan uğraşmak, gelişmeleri yakından izleyerek bu gelişmelere aktif bir şekilde katılmak, insanın mutlu yaşaması adına ne gerekiyorsa, bilim, sanat, umut, yüreklilik, hepsini kucaklayıp yurdun hizmetine sunmak olarak özetler.

f) Yurt ve Ulus Bilinci :

Fikret yaşamı boyunca ulus ve yurt sevgisini dile getirir. Kendi ulusunun çektiği acılarla karamsarlığa düşer, kötü yönetimlere karşı ayaklanır, herşeyden önce toplumunun gönenmesini ister. Özgürlük, eşitlik, adalet, kardeşlik ilkelerini benimser, ama bunları belli kesimler için değil, bütün ulus için ister. Bu nedenle toplumcu şiirlerinin ana konusu, ülkenin ve ulusun sorunlarıdır.

Fikret'e göre önemli olan "İnsan" dır. Hangi dinden, hangi ırktan olursa olsun, insanları ayırım gözetmeksizin sever. Yurt Sevgisi, sadece ağızlarda kupkuru bir söz halinde değil, ancak kuvvetli bir ödev ve sorumluluk duygusuyla ve alınteri dökerek, didinip yorularak anlam kazanır.

İnsan ancak yaşamak ve diğer insanları "insan" gibi yaşatmak için kendini feda edebilir. Vatanın yaşaması, bireylerin yaşamasına bağlı olduğundan, "Vatan" uğrunda yaşanması ve hizmet edilmesi gereken bir olgudur.

"Haluk'un Defteri" şiirinde , Vatan için; "oğlum onu gönlünce yaşat, ölme fakat sen" derken yıllar sonra "Küçük Asker" şiirinde çocuklara seslenirken aynı düşünceleri aşılamaya devam eder:

Küçük asker, küçük asker
Vatan senden hizmet ister
Vatan senden hayat umar
Sen yaşarsan o canlanır

Vatan için ölmek de var
Fakat borcun yaşamaktır.

g) Tefik Fikret ve Şermin

Fikret Galatasaray' da başladığı, yarım kalan işini sürdürmek, kendisi bir okul açarak, özlediği gençliği yetiştirmek istemişti. Görüşlerine katılanlar arasında önemli bir eğitimci olan Satı Bey de vardı. "Malumat", "Servet-i Fünun" dergilerinde fizik, kimya eğitim yöntemleri üzerine yazılar yayımlayan "Arşimet" diye anılan bu ünlü öğretmen, Darülmualimin (Öğretmen okulu) müdürlüğünden ayrılıp özel Yeni Mektep' i kurunca, sevdiği, inandığı dostuna yardımcı olmak isteyen Fikret, Şermin adlı kitabında toplayacağı şiirlerini, "bir çocuk zihninde bile kolaylıkla yer" bulacak arı bir dille yazmaya başladı. (Fuat, 1982,s:79-80)

Osmanlıların yeni eğitim düzeni Abdülhamid döneminde açılan ilk eğitim kurumlarıyla yüksekokullar çerçevesinde oluşuyordu. Meşrutiyetin getirdiği tartışmalardan biri eğitim reformuna nereden girilmeli konusunda patlak vermiş, dergileri, gazeteleri uzun süre oyalamıştı.

Bir görüşe göre düzeltmelere önce Üniversitelerden başlamak gerekirdi. "Tuba Ağacı" kuramı diye adlandırılan bu görüşü, ilerde Maarif Nazırlığı sırasında Fikret' le anlaşamayarak Galatasaray' dan ayrılmasına neden olacak olan Emrullah Efendi savunuyordu. Öbür görüş ise, Satı Bey' in savunduğu, düzeltmelere ilkokullardan başlamak gerekir görüşüydü. Fikret bu görüşten yanaydı. Ayrıca, Fikret'in Satı Bey' le uyuştukları çok önemli bir yön daha vardı: Eğitimin amacı çocukların kafalarını bilgiyle doldurmak değil, onları yaşama hazırlamaktı. Eski insanlara yeni bilgiler vermek yerine "Yeni İnsan" yaratmanın yolları aranmalıydı.

Fikret, İkinci Meşrutiyet' ten umudunu kesince gençliğe dönmüştü. Yaşamının son yıllarında ise, yeni insanı yaratmak için çabalayan eğitimcilere yardımcı olmak amacıyla, şiirlerinin, dilini değiştirerek, Şermin'i yazdı. Ülkenin kurtuluşunu çok daha uzak bir umuda bağladı. Somut bilgilerle donatılmış kişilik sahibi, yaşam karşısında gerçekçi çözümlemelere gidebilen, insanları seven, doğaüstü güçlerin yarattığı korkulardan sıyrılmış, bilimlere inanan bir kuşak yetişirse, Osmanlı imparatorluğunun kurtulacağına inanıyordu.

Fikret, yaşlandığı, yorulduğu, umutsuzluğa kapıldığı için köşesine çekilip çocuk şiirleriyle oyalanmamıştı. Yaşlandığı yorulduğu, umutsuzluğa kapıldığı, bir oranda elbette ki doğrudu, ama gözlerini siyasa alanının yakın umutlar uyandırıp düş kırıklıklarıyla sona eren eylemlerinden çevirip uzak umutlara bağlanması, ülkeyi kurtaracakları günü göremeyeceği çocukları yönlendirmek için şiirler yazması, kişisel nitelikler açısından "oyalanma" sözcüğüne sığdırılamayacak, tam bir yücelmeydi. (Fuat,1982,s.81)

Yeni Mektep' in "Yuva" adı verilen ilkokul bölümündeki "miniminiler için" arı bir dille, hece ölçüsüyle yazılan Şermin, 1914 yılında yayımlandı. Fikret, bu şiirleri çocuklar için yazmakla birlikte, birçoklarının yaptığı gibi, gelişigüzel hareket etmemiş, onlarla çocuğa bazı değer ve düşünceleri aşılama amacı gütmüş, bundan da önemlisi, onların dil, şekil ve anlatım bakımından güzel olmalarına büyük önem vermiştir.

Şermin kitabı küçük küçük parçalardan oluşmasına rağmen tam bir konu bütünlüğü içinde, çocukların duygu ve düşüncelerine uygun yazılmıştır. Bu şiirlerle Fikret çok sevdiği çocukların anlayış ve kavrayış düzeylerine inerek,

büyük bir başarı göstermiş ve çocuk edebiyatındaki ilk güzel örneği vermiştir. Ancak, Şermin'in ilk baskısından bu yana seksen yıl geçmesine rağmen, sadece on kez basılmış olması üzücü ve düşündürücüdür.

h) Şermin'in baskıları:

1. Şermin. Hasan Tahsin .Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul:1330 (1914)

2. Şermin. - Çocuk Şiirleri- Hazırlayan, Türker Acaroğlu. İkinci Basım, Koşal Basımevi, Ankara:1946

3.Şermin. Hazırlayan, Türker Acaroğlu. Hür Yayınlar, İstanbul:1961

4.Şermin. (İsmail Hikmet Ertaylan' ın önsözüyle), İstanbul Tevfik Fikret Derneği Yayınları, Şehir Matbaası İstanbul:1965

5. Tevfik Fikret ve Şermin. Hazırlayan, Sermet Sami Uysal, İnkılap ve Aka, İstanbul:1973

6.Şermin. Uyarlayan, Olcay Göçmen, Oda yayınları İstanbul:1980

7. Şermin. Hazırlayan, Ebubekir Pamukçu, Piya Yayınevi İstanbul: 1981

8. Şermin. - Çocuk Şiirleri- Derleyen, Sayıt Sandaş, Serhat Yayınları İstanbul :1983

9.Haluk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler, Bütün Şiirleri III. Asım Bezirci, Can Yayınları İstanbul: 1984

10.Şermin, Uyarlayan, Olcay Göçmen, resimleyen, Seyhan Satar, Oda Yayınları, İstanbul: 1991

BÖLÜM III

ŞERMIN

1) Öğretim İlke ve Yöntemleri Açısından Şermin

Şermin'deki şiirlerde, kimi zaman belirgin, kimi zaman da dize aralarına gizlenmiş, çağdaş öğretim ilke ve yöntemlerini görmek mümkündür.

Çocuğun öğrenmede bir amacının olması, onun güdülenmesinde ve başarılı olmasında önemli rol oynar. Şermin' deki bütün şiirlerde sevgi önemli bir güdüleyici olarak kullanılmıştır. Sevgi ile birlikte yer alan eğitim ve öğretim ise yüceltilerek çocuklarda içten gelen bir uyarım sağlanmıştır:

Yuva şefkat yuvasıdır,
....

Sev yuvanı orada sen
Kardeşlerinle koşarak,
Ötüşerek, oynatarak
Öğrenirsin....

(İthaf)

Ninem sordu: - Şermin, kimi
Çok seversin ?

....
Fakat en çok mektebimi,
Mektebimi pek severim

Ali bina !
Neler öğretir o bana.

(Muhallebim ve Mektebim)

Bu mektebdir hürmet eder
Buna en cahiller bile;
Mubarektir bu herkesçe

(Arslan)

Çocuklar öğrenme sürecinde aktif durumdadırlar. Bu nedenle büyük bir coşkuyla, gülerек, eğlenerek, özümseyerek öğrenirler :

- Alfabeni oku yavrum.
- İşte hemen başlıyorum:
....
Çalışıp yuttum hepsini,
Sor bana istediğini

(Şermin'in Alfabesi)

Oyun ve takdir edilme ile ödüllendirilen çocuklarda içten gelen bir uyarım sağlanır:

Artık, nine, bana izin
- Peki yavrum, haydi oyna;
Kocaman bir aferin sana !

(Şermin'in Alfabesi)

Öğrenme amaç değil, araçtır. Konular çocukların gelişim düzeylerine göre, eğlendirici ve düşündürücü bir şekilde ele alınır:

Okumalı, oynamalı
Hiç işsiz durmamalı
....
"Alet işler el övünür."
Derler, her söze kanmayın,
İşitin de inanmayın !
El tutarsa yürür sapan
Eldir sapanı da yapan

(Hasbihal)

Böcek inler: - Açız, açız,
Bakın benzim nasıl soldu,
O günlerde gülen, öten
Sazla sözle eğlenen ben
Bugün bakın ne haldeyim !

....

Karınca eğlenir: - Beyim !
Şimdi de rakedin, ne var ?
"Yazın çalan kışın oynar"

(Ağustos Böceği ile Karınca)

Kuzum anne öksüz nedir ?
- Öksüz, öksüz... Ah sen de bir
Yarım öksüz değil misin ?

....

(Öksüz)

Dağımızda bir çoban var,
Ne yer ? Ne içer ? Ne yapar ?
Sordum babam bilemiyor
Adı nedir dedim : derler
Ördek kovar gibi "kış, kış"

(Kış Baba)

Çocuğa birtakım kuramsal bilgiler öğretilmekle birlikte, el becerilerinin geliştirilmesine de önem verilir:

Ayda on gün hocamızla
Elişi çalışıyoruz.

(İş Solonunda)

Çocuğun kendisini tanımasına, kişiliğini geliştirmesine ve önyargılardan arınmasına olanak tanınır:

Bugün benim bayram günüm,
Fakat ablama küskünüm;

....

Lakin şu cici şey de ne ?
Oo, oo ! "Sevgili Şermin'e "

....

Boşuna yerdim ablamı;
İçim ne kadar aldanmış.

(Hediye)

Anlayarak, kavrayarak öğrenme ezbere öğrenmeden daha kalıcıdır. Bu anlamda deneyci, araştırmacı, özgür düşünceli bireyler olmaları için uygun ortamlar hazırlanır:

Eskiden o da korkarmış,
Onu da korkuturlarmış;
"Umacı geliyor ! " diye;
....
Lakin artık yüreğini
Oynatmıyor ne ecinni
Ne cadı, ne dev, ne şeytan
Çünkü... çünkü hepsi yalan !

(Umacı)

Çevresine duyarlı bireyler olmaları için yardımcı olunur:

Kulübenin önünden
Geçtiğimiz fakir kadın
Pek hastadır belki yarın
Çocuğu öksüz kalacak;
Bilmem onu kim alacak.

(Öksüz)

Kültürel değerler benimsetilir:

Geçen hafta bayramdı ya,
Bir at verdi büyük baba
Bayram hediyesi bana

(Kırık At)

Babacığım geçen sabah
Beni çağırdı, dedi ki;
Ezan nedir bilirmisin ?

(Ezan)

Düzenli ve sistemli olma alışkanlığı kazandırılır:

Hoca dedi ki: Çocuklar,
Kırpıntıları atmayın;
Haydi toplayın, toplayın
....

Dediğini yaptık, bir tek
Kırpıntı kalmadı;...

(İş Salonunda)

Çocuklar becerebildiği ve katılabildiği deney, gezi
ve gözlemlerle hem bedensel hem de zihinsel yönden gelişir:

Dükkanına gitmişim
Sürdü iş bir saat kadar
Ben de ordan ayrılmadım;
Boş durmadım fakat, ne var
Ne yok, hep gördüm anladım.

(Kırık At)

Öğrenme ile çocuğun özgüveni pekiştirilir:

Tam bir hafta oluyor ki
Biliyorum dünya iki
Ayrı ve büyük parçadır,
Avrupa, Asya, Afrika

(Muhallebim ve Mektebim)

Öğrenme için önhazırlığın gerekliliğine değinilir:

Bugün ders alırım, gece
Hazırlanırım, yarın mektebde
Dinleyin, bilmiyorsam
Eğer hepsini tastamam,

(Aynı şiir)

Çocukların yeteneklerinin geliştirilmesi için uygun ortamlar ve araçlar sağlanarak sanat zevki aşılanır:

Ağabeyim iyi çalar,
Bana da meşkettirecek;
Onun birkaç kemani var
Birini bana verecek (Keman)

Çocukların özgürce oynamalarına olanak verilerek, duygularını yansıtmalarında, yaratıcı yöntemler bulmalarına yardımcı olunur:

Melek'ime dün bir kuzu
Yaptım eski mendilimden
Onu o kadar sevdi ki
Düşürmüyor hiç elinden (Melek'in Kuzusu)

Haydi kardeş oynayalım
....
Nerden başlayalım... (Oldu Bitti)

Çocuklar kendi haklarını korumayı ve başkalarının haklarına da saygı göstermeyi öğrenirler:

Oyun benim - Yooo, telaş yok
Önce kim "oynasak" dedi ? (Aynı şiir)

Belki biraz hakkı vardı
Çünkü Rengin onun adı.
Ne var fakat gücenecek;
Rengin demek, renkli demek. (Rengin)

Çocuğun davranışlarının değiştirilmesinde şiddet ve cezalandırılmaya başvurmamalıdır çünkü; kaygı düzeyi öğrenmeye etki eder:

Anlatamam o korkumu;
 Titriyorum... Hala bakın,
 Nasıl çarpıyor yüreğim

 Fakat tokat yanağında
 Sızlıyordu; o gün bugün (Ezan)

Öğrenmede tekrar, öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında önemli rol oynar:

Beyaz kedim,
 Siyah kedim,
 Sarı kedim,

 Sarı kedim,
 Siyah kedim,
 Beyaz kedim,
 Adı "Rengin" olsun dedim. (Rengin)

Şermin'deki şiirlerde birçok çağdaş öğretim ilke ve yöntemiyle birlikte, Thorndike'ın etki ilkesinin (öğrenci davranışlarında ödülün cezadan daha etkili bir faktör olduğu), alıştıırma ilkesinin (öğrenme sürecinde tekrarlama ve yapmanın önemi) ve anlama ilkesinin (öğrenme için hazırlık) dikkate alındığı açıkça görülmektedir.

Fikret'in doğrudan ve dolaylı olarak kullandığı öğretim yöntemleri ise, anlatım yöntemi, soru yanıt yöntemi, problem çözme yöntemi, gözlem gezisi yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme ve oyunla öğrenmedir.

2. Edebi Değeri Açısından Şermin (Dil,Biçim,Anlatım)

a) Şermin'de Dil:

Sanatın "şahsi" olamayacağını savunan, ilham perisine inanmayan, şiirlerini bir kuyumcunun dikkati ve özeni ile yazan Fikret' in dili ne yazık ki "bütün Servet- i Fünuncularınki gibi halk ve aydınlar arasında konuşulmayan, yapma, mekan ve zaman dışı bir dildir." (Kaplan ,1987, s. 225)

Ancak, Şermin' in yazıldığı dönem gözönüne alındığında Fikret'in saf, temiz, içten, sevecen İstanbul şivesiyle alabildiğine duru ve bugünkü çocukların genellikle kavramakta güçlük çekmeyecekleri bir dil kullandığını belirtmek gerekir.

Bazı şiirlerde çocukların anlayamayacağı sözcükleri kullanmış olması, "belki de Muallim Naci ile, Recaizade Ekrem arasında zevkinin zaman zaman gidip gelişinden ileri gelir." (Tanpınar, 1975,s.78) Örneğin "Hasbihal" şiirinde;

- Mazi o bir definedir;
Onu biraz açsan fırlar
Bir çok zehir hatıralar;
O mezarın çıyanları
Akrepleri yılanları !
Fakat sakın korkma, ara !
Ara, ara, daha ara;
Göreceksin, o medfenin
Biraz kuytu biraz derin
Yerlerinde neler, neler
....

ilk satırlarda kullanılan "mezar" sözcüğünün yerine daha sonraki satırlarda "medfen" kullanılmıştır. Şu da bir gerçek ki , Fikret Şermin' de kullandığı dili, diğer

eserlerinde de kullanmış olsaydı, Türk ve dünya edebiyatındaki etki alanı daha geniş olabilirdi.

Bilindiği gibi anadili öğrenimi bebeklik ve çocukluk döneminde başlar, bilinçaltını ve bilinci kuşatarak yaşam boyu gelişir. Kişiliğin gelişiminde önemli bir rol üstlenen anadili, doğuştan getirilen bir yetenek değil, eğitimle kazanılan ve geliştirilen bir beceridir.

Bugün ülkemizde yapılan anadili ve edebiyat öğretiminde kullanılmakta olan başlıca yöntemler; anlatma, soru- cevap ve çözümlene yöntemleridir. (Kavcar, 1987,s.268)

Çocuğa anadilini doğru ve düzgün kullanma becerisinin kazandırılması için, oyunlaştırma, yani olayları ve durumları yaşanır hale getirme, yazdırma ve yaptırma yöntemlerinden faydalanılması gerekir.

Bu yöntemlerin amacına ulaşması ise, iyi yetişmiş, beceri sahibi ve tek yönteme bağlı kalmadan yöntem zenginliğine ulaşabilen eğitimcilerle mümkündür.

Bu bağlamda Şermin' deki şiirler incelendiğinde; Fikret'in öyküleme, betimleme ve açıklama anlatım biçimlerini başarı ile kullanarak ve oyunlaştırarak yöntem zenginliğine ulaştığını, bununla da hem iyi bir eğitimci, hem de iyi bir şair olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca Fikret' in çocuk dilinin gelişimi konusundaki bilimsel verileri dikkate alarak Şermin' i kaleme aldığı söylenebilir.

b) Şermin'de Biçim:

Satı Bey'in önerisi üzerine ilkokul çocukları tarafından ezberlenecek ve marş haline getirilebilecek türden, birbirinden bağımsız otuz bir şiirden oluşan Şermin, İsmail Hikmet Ertaylan'ın belirttiğine göre Fikret'in " aruz

kırması"(Bezirci , 1984,s.191) dediği, halk ozanlarının en çok sevip kullandıkları sekizli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Yer yer dörder heceli dizelerle de, şiirlere akıcılık kazandırılmıştır.

c) Şermin' de Anlatım:

Fikret, yaşam deneylerinin seçkin örneklerini, eğitim anlayışının belirli ilkelerini, bilinçli olarak Şermin' deki şiirlerle çocuklara sunar.

Şermin, didaktik niteliği ağır basan şiirlerle çocukları yarınlarına hazırlama çabasına girerek, çocuk edebiyatımızın seçkin yapıtları arasına girmeye hak kazanır.

Fikret, Şermin' le olgunluk döneminin ürünlerini vermiştir. Dil konusunda yukarıda belirtilen istisnalar dışında, her şiirde sözcükler özenle seçilerek yerinde kullanılmıştır.

Seçilen sözcükler çocukların beş duyusuna seslenerek, düşgüçlerini geliştirici ve onları olaylar karşısında duyarlı olmaya yönlendirici niteliktedirler. Şiirler heyecan yaratma ile birlikte bir konu ya da anadüşünce etrafında gelişerek, çocuğun zihinsel gelişimini hedefler.

Anlatım, yazıldığı döneme göre duru, akıcı ve etkileyici niteliktedir. Aşağıdaki örnekte de açıkça görüldüğü gibi Fikret Şermin'le gelecek kuşakların dilini yakalamıştır.

Kuşlar uçar,
Ben koşarım;
Onların kanatları var,
Benim kanadım kollarım,
Kuşlar kanadını çırpar,

Ben de kolumu sallarım...
 Uçun kuşlar,uçun kuşlar;
 Hepinizle yarışım var!

(Kuşlarla)

Ben bunları işittikçe
 Üşüyorum bütün gece
 Yatağımda kışlar, karlar
 Ödö koparan rüzgarlar
 Görüyorum, duyuyorum
 Titreyerek uyuyorum...

(Kış Baba)

O kadar hoş bir yüz ki ben
 Seni zannettim görünce,
 Seni zannettim, ve öptüm.
 Saçları da büklüm büklüm,
 Tıpkı seninkiler gibi;

(Rüya)

Benim gibi o da öksüz,
 Benim gibi o da melul;
 Onun da oyuncağı yok,
 O da benim kadar yoksul.

(Melek'in Kuzusu)

Fikret, Şermin' deki şiirlerde çocukların görüşü ve düşüncesiyle olayları ele alır. Şiirlerde sanat değeri gözardı edilmeksizin, konular çocukların düzeylerine uygun olarak, yalın ve ana çizgilerle işlenir. Çocukları şaşırtan, anlamalarını, kavramalarını güçleştiren söz sanatlarına başvurulmaz fakat söz sanatları tamamen dışlanmış da değildir.

Doğa tutkunu olan Fikret, mevsimleri tanıttığı "Bahar Kalfa", "Yaz Nine", "Hazan Teyze", ve "Kış Baba", şiirlerinin başlıklarında "teşhis" yoluyla doğayı canlandırır."Siyah Bacı" şiirinde gece, sevimli, siyah bir bacıya benzetilir."Umacı" şiirinde, korkuların gerçek nedenlerini öğretmet için, simge olarak umacı ve umacının anlatılması için de yapma bir kutu kullanılmıştır."Melek'in

Kuzusu" nda mendilden yapılma kuzu simgesiyle çocukların oyun ve oyuncak ihtiyacı anlatılmıştır.

Fikret, çocukluk yıllarının anılarını anlatarak okuyucuyu sıkmaz.Sadece çocukların değil, okuyan herkesin kendinden birşeyler bulduğu Şermin' deki şiirlerle, Şermin'in bir günlük ve bir yıllık yaşamını özetler. Çocuk yuvalarının önemi, eğitim ve öğretimin değeri, boş inanların gereksizliği, anne, baba, kardeş, arkadaş sevgisi, çalışma, yardımlaşma, dayanışmanın önemi, sanat ve müzik zevki, çocukların gereksinimleri, vatan ve yurt sevgisi, orman, ağaç, çiçek sevgisi, kuru sıkıcı öğütlerle değil sevgiyle, bilinçli olarak aşılır.

Sözcükler gerçek anlamları dışında, özgün şekillerde kullanılırlar:

Orda fikrin uyanacak;
Orda kanat açacaksın,
Yükseklere uçacaksın! (İthaf)

Vatan, öksüzler anası
Yaşatırsak, bir o yaşar...
Yaşasın ta haşre kadar! (Öksüz)

Melek'im şeytan değildir
Ne deseniz kanıverir. (Melek'in Kuzusu)

Gelin yüzlü papatyalar
Altın gözlü papatyalar. (Papatya)

Güneş bilmem, kime kızgın;

Ateş püskürüyor yine.

.....

Yüzü alevler içinde

.....

Kan fışkıracak gözünden

(Yaz Nine)

Çocuk kendini olayların içinde bulur, ilginç yerlere gider, atölyelerde meslekleri tanırken, doğada çiçekten çiçeğe, mevsimden mevsime dolaşır, hayvanlarla oynar. Kimi zaman alabildiğine gerçek, kimi zaman da efsanevi kişilerin öyküleri ile heyecanlanır.

Çocuklara sürekli aşılarmaya çalışılan - günümüz çocuk edebiyatında da süregelen- usululuk, sözdinlerlik ve yaramazlık yapanların, büyüklerin sözünden çıkanların başına kötü şeyler geleceği düşüncesi, Şermin' deki şiirlerde ince buluşlarla süslenerek, daha yumuşak bir dille verilir. Çocuklar her şiirin sonunda kendine göre çözümler yapar ve bir yargıya ulaşır. Bu yargıya ulaşmasında Fikret'in yönlendirmesi dengeli ve giderek üstü kapalıdır. Bu özellik, şiirlerin bütününde gözlemlendiği gibi, ana düşüncelerin son dizelerde verildiği görülür.

Aklı başında insanlar

Yalnız fenalıktan korkar.

(Umacı)

Vatan, öksüzler anası

Yaşatırsak, bir o yaşar...

Yaşasın ta haşre kadar!

(Öksüz)

El tutarsa yürür sapan

Eldir sapanı da yapan

(Hasbihal)

Demek, biraz iyi işler
Birçok alın teri ister!
(Kırık At)

Bu mektebdir hürmet eder
Buna en cahiller bile;
Mubarektir bu herkesçe.
(Arslan)

İki mihnet birleşince
Bir teselli hasıl olur,
Mihnetliler de kurtulur.
(Kör ile Kötürüm)

Anlayana bu ibrettir;
"Az tamah çok ziyan verir."
(İki Yolcu)

Evet, yüzü baykuş, doğru;
O baykuşun ruhu kumru!
(Veli Baba)

Şiirlerdeki betimlemeler sürükleyici ve okuyana doyum vericidir. Çocukların coşkusunu kıracak denli uzun betimlemelere yer verilmemiştir."Veli Baba" şiirinde Fikret, kullandığı akıcı dille, soluk soluğa okunacak usta betimlemeler yapar.

Veli Baba,
Kaba saba
Bir adamdır;
Adam değil, o bir çamdır...
Görürseniz ürkersiniz.
Yaşı belki yüz, yüz sekiz;
Tam bir Osmanlı altını !
Bilmem, kim koymuş adını;

Ben görünce hayret ettim,
"Adam değil bu, çam" dedim.

Şiirlerin ezgisi de okuma güçlüğü yaratacak nitelikte değildir. Muhallebim ve Mektebim, Rengin, Kış Baba, Hasbihal, Kırık At, Ezan, İki Yolcu, Veli Baba, Şermin'deki en uzun şiirler olmasına rağmen, çocuğa okuma ve anlama yönlerinden güçlük çıkarmazlar.

Çocuklar şiirlerde kullanılan diyalogların kime ait oldukları konusunda zorlanmazlar."Kör ile Kötürüm", "İki Yolcu", "Oldu Bitti" gibi şiirlerde çoklu konuşmaların başarılı örnekleri verilerek, tek düzeli ve monoton bir anlatımın tuzağına düşülmez.

d) Şermin'de Kahramanlar:

Şermin'deki şiirlerde genellikle, kimi zaman yaramaz , kimi zaman akıllı, kimi zaman öğrenmeye susamış, meraklı, Şermin'in ağzından konuşulur.

Şermin okula yeni başlamıştır. Halk masalları, olağan üstü kahramanlık hikayeleri ve çevresindeki gerçek yaşamla ilgilenir.Doğayı ve hayvanları sever.

Şermin'in annesi, sevgisi ve sevecenliği ile şiirlerde önemli bir rol üstlenir.Ablası Rengin, ağabeyi ve arkadaşları Şehper ile Melek diğer kahramanlardır.Şiirlerde en az rolleri alanlar ise, Şermin'in babası, büyükbabası ve halasıdır.

İthaf, Umacı ve Hasbihal şiirlerinde doğrudan doğruya Fikret konuşur.

BÖLÜM IV

İÇERİK AÇISINDAN ŞERMİN

a) İnsan Olgusu ve Sevgisi:

Herkesin bir oyuncacı,
Bir topu, bir bebeği var,
Oyuncağı olmayanın
Da kedisi, köpeği var.
Ne kedim var, ne bebeğim;
Bana elverir Melek'im.

(Melek'in Kuzusu)

Şiirde çocukların, yaşadıkları fiziki, ekonomik ve sosyal ortam ne olursa olsun, ortak birtakım ihtiyaçlarının olduğu, öksüz ve yoksul çocukların bu ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığından söz ediliyor. Çocukluk döneminin ayrılmaz parçasının oyun ve oyuncak olduğunu belirten şair, bu olanağı bulunmayan Melek'in, mendilden yapılmış kuzusu ile ne kadar mutlu, ne kadar düşler alemine daldığını, biraz da mizahi bir dille anlatmaktadır. Aslında önemli olan çocuğun oyun ve oyuncak ihtiyacının basit ya da karmaşık, pahalı ya da ucuz bir şekilde karşılanması değil, sevgiyle ve zamanında karşılanarak mutlu olmasının sağlanmasıdır.

O da benim kadar yoksul.
Fakat ben ona bakarım,
Onundur hep yoğum varım.

dizeleriyle de, insana özgü, güzel ve iyi değerlerden olan paylaşma duygusu aşılanır.

Herkes ondan iyilik görmüş;
Yangın olmuş, o söndürmüş;
Düşenleri kaldıran o.

Yaraları saran da o.

(Veli Baba)

dizelerinde ise; gene güzel ve iyi değerlerden biri olan fedakarlık üzerinde durulur.

- Bak arkadaş, ne ben sağlam

Bir adamım... Ne ben tamam

Bir insanım- Ben kötürüm.

- Ben de körüm;

.....

Böyle yaşamak pek ağır

Bir yük; şundan kurtulaydım !

.....

Ben düşündüm ki ikimiz

Tam bir insan olmak için

Her şeye malikiz: senin

Kuvvetli bacakların var,

Benim gözlerim de bakar.

Ben senin gözün olurum

- Ben de sana bacak, ayak.

- Öyleyse hiç düşünme, kalk;

Senin için

Ben bakarım ve görürüm

Ben de senin istediğin

Yere alır, götürürüm.

(Kör ile Kötürüm)

Yardımlaşma ve dayanışmanın sadece sağlam insanlar için değil özürlü olanlar için de ne kadar kaçınılmaz olduğunu, inandırıcı bir söyleyişle ortaya koyan şiirde; biri kör, öteki kötürüm olan iki özürlü insanın, yaşama sevinçlerini, dayanışma ve mücadele etme isteklerini birleştirerek fiziksel eksikliklerinden kurtulmaları anlatılır.

Bir yaz günü, sabah erken

İki yolcu aynı köyden

Kasabaya gidiyordu;

"Yolcu kısmı yolda gerek"

Koşmasını söyleyerek.

İki yolcu gidiyorken

.....

Yerde koca bir kestane...

.....

Öteki işi anladı.

Koşku, kestaneyi aldı.

.....

Derken kavga için için

Ateşlendi, alevlendi;

Epey tokat, sille yendi;

Dökülürdü belki de kan,

(İki Yolcu)

Aynı köyden kasabaya gitmek amacıyla yola çıkan iki yolcu, yolda buldukları kestaneyi açgözlülüklerinden paylaşamazlar ve kavga etmeye başlarlar. Yoldan geçmekte olan bir hoca, kestanenin kabuklarından bir parçasını bir yolcuya, diğer parçasını da öteki yolcuya vererek, kestanenin içini de kendisi yer ve kavgayı bitirir. Mizahi bir dil ve çoklu konuşmanın başarılı bir örneğinin verildiği şiirde; açgözlülüğün insanlara ne kadar zarar verebileceği vurgulanarak, çocuklara, paylaşımcı ve yardımsever olmaları, sorunları kavga ederek değil konuşarak çözmelerini, aksi halde bundan başkalarının yararlanabileceğini aşılırlar.

Haydi kardeş oynayalım

.....

... Nerden başlayalım?

- Körebeden. - Yok, saklambaç

.....

- Haydi gel saklambaç olsun.

- İlk önce kim kimi bulsun ?

- Ben seni. - Haksızsın bunda.

Oyun benim. - Yoo, telaş yok

(Oldu Bitti)

Serbest zaman için verilen aradan yararlanarak oyun oynamak isteyen çocuklar, önce hangi oyunu oynayacakları sonra da, oynayacakları oyunun başlangıcının nasıl olacağı konusunda anlayamayarak tartışmaya başlarlar. İki tarafta uzlaşmaya yanaşmayıp, üstün gelmek için mücadele ederken, düdük çalar ve tartışma sona erer. Şiirde, her bireyin kendisine özgü beklentileri, istekleri olduğu, herhangi bir toplulukta ortak bir noktada uzlaşmak gerektiği, aksi takdirde bencil bir tavırla ısrarcı bir tutum sergilenmesi halinde, kimsenin beklentisinin gerçekleşmeyeceği vurgulanır.

b)Anne Sevgisi:

Tatlı bir yüz,
Düşün, nine
O kadar hoş bir yüz ki ben
Seni zannettim görünce,
Seni zannettim ve öptüm.
Saçları da büklüm büklüm
Tıpkı seninkiler gibi;
Seninkiler gibi ince
ve lepiska.

.....

Sanki karşıma çıkmış da
Benden kaçmak ister gibi
Gaayet yabancı duruyor

.....

O yabancı duruş fakat
Gücüme gitti hakikat

(Rüya)

Çocukların annelerine karşı duydukları sevgi ve onların gözüyle annenin güzelliği, sevecenliği, inceliği ilk dizelerde ustaca işlenmiş, çocuk ile anne arasındaki sevgi bağının önemi vurgulanarak, annenin düşlerde bile

çocuğa kırılmasının, çocuğun ruhsal yapısındaki etkisi dile getirilmiştir. Son dizelerde Şermin, babasının telaşlı olmasını kendince sadece iki nedene bağlayabiliyor. Bunlardan birincisi kendisinin hasta olması, diğeri ise, ona eşdeğer olan, annesinin kendisini kusurlu görerek artık sevmiyor olmasıdır. Bu ise onun için felaketlerin en büyüğüdür.

Yuva şefkat yuvasıdır
Ninelerdir onu yapan (İthaf)

Güzel, şefkat dolu bütün ortamların ancak anneler tarafından hazırlanabileceğine değinen yukardaki dizelerde de anne sevgisi işlenmiştir.

Bakınız, ben değil, ablam,
Yabancı olsa duramam
Kardeşçe, dostça, insanca
Hatırını sormayınca
Melek ablacığım benim,
Sen benimsin, bende seninim (Hediye)

Ninem sordu: - Şermin, kimi
Çok seversin ? O, ninemi
- Başka - Babamı şüphesiz
(Mektebim ve Muhallebim)

Hediye ile Mektebim ve Muhallebim adlı şiirlerde, anne sevgisi ile birlikte kardeş ve baba sevgisi de ele alınmıştır.

Çocuğu öksüz kalacak;
Bilmem onu kim alacak (Öksüz)

dizelerinde ise kendisi de öksüz olan şairin, annesiz ve babasız yaşamının getireceği zorlukları, çaresizliği ve çocuk yüreğinde bırakacağı olumsuz etkileri dile getirdiği görülür.

c)Büyüklere Saygı:

Camda kocaman bir arı,
 Halka halka, siyah sarı;
 Kamburunu çıkararak
 Tamburunu da çalarak
 Dolaşıyor dolaşıyor.
 Çıkmak için uğraşıyor
 - Şuna bir iplik takmalı
 Nasıl vızlıyor bakmalı
 - Yavrum sakın, arı sokar,
 iğnesinden zehir akar;
 Acısına dayanılmaz.

(Arı Sokar)

Şermin'in afacanlığı nedeni ile annesinin sözünü dinlemeyerek bildiğini okuması ve bunun sonucunda da iplik takıp vızıldamasını görmek istediği arı tarafından sokularak, oyundan, mahallede gezip tozmaktan ve en önemlisi okula gitmekten yoksun kalması gülümsetici bir dille anlatılır.

d) Doğa Sevgisi:

Benim siyah bacım var,
 Adı leyla
 Gözü şehla,
 Kollarında, ellerinde
 Saçlarının tellerinde
 Pullar, inciler parıldar
 Dil-ber bacı !
 Anber bacı !
 Yatayım akşam olsun da,
 Siyah bacımın koynunda.

(Siyah Bacı)

Fikret bu şiirinde; edebi sanatları çocukların anlamasını zorlaştırmayacak bir ustalıkla kullanarak geceyi anlatır. Ayrıca, çocukların birşeylere sığınma, güvenme duygusunu dile getirilir. Her bölümün sonundaki tekrarlar ise kolayca akılda kalan ve çocukların oyunlarında kullanabilecekleri türdendir.

Bahar kalfa gül yanaklı
Kırmızı gonca dudaklı
Bir dil-ber çerkez kızıdır.
İnsanı baktıkça alır.

(Bahar Kalfa)

Fikret hem doğaya tutkundur hem de insanlara. Onun içindir ki, bahar mevsimini, gönül çelen, güzel, kırmızı gonca dudaklı bir Çerkez kızına benzeterek doğanın uyanışını, canlanışını dile getirir.

Güneş bilmem, kime kızgın;
Ateş püskürüyor yine.
Orak elinde yaz nine
Dereye doğru yürüyor.
Yanık alını ter içinde
Yüzü alevler içinde
Al al olmuş bir ilişsen
Kan fışkıracak gözünden

(Yaz Nine)

Fikret, çocukların ruhunu çok iyi bildiği için, şiirlerinde mizah ögesini kullanmayı ihmal etmemiştir. Bu şiirinde de ilk iki dize hem akılda kalıcı hem de gülümsetici bir niteliktedir. Yaz mevsiminin özellikleri, kavurucu sıcak, tarla işleri, çınar ağacının serinletici gölgesiyle, Yaz Nine'nin bir günlük yaşantısı özetlenirken, şiiri okuyanlar bu duyguları yaşamaktan kendini alamıyor ve terlemeye başlıyor.

Yanar al al kıvılcımlar
 Çökük, soluk yanağında:
 Böyle söner, gören ağılar
 O güzeli yatağından
 Hasta, yazık, Hazan Teyze;
 Hicran oldu hali bize!
 Bir haftanın içinde, bak,
 O gül yüz nasıl sararmış;
 Elde mi, ah, acımamak?

(Hazan Teyze)

Sonbahar mevsimi, daha önceki şiirlerde olduğu gibi , biraz da hüzünlü bir deyişle, ömrü kısa kalmış bir teyzeye benzetilir.

Dağımızda bir çoban var,
 Ne yer? Ne içer? Ne yapar?
 Sordum, babam bilemiyor;
 Yahut bana söylemiyor.

O bembeyaz bir adammış!
 Beyaz kepe, beyaz kalpak;
 Saç, sakal, bıyık, hep ak
 Yalnız çirkin korkunç yüzü,
 Bir de ölüm saçan gözü,
 Kara zifir gibi kara,
 Ve soğukmuş... Arasına
 Kalpağından düşen tüyler
 Dağı, bayırları örter

(Kış Baba)

Fikret, masalsı bir söyleyişle kış mevsiminin belli başlı özelliklerini tanıtır. Kış mevsimi korkunç bir çobana benzetilir. Doğanın değişimi, bu değişimin hayvanlar, insanlar ve bitkiler üzerindeki etkisi, yiyecek, barınma,

korunma gibi ihtiyaçların giderilmesinde karşılaşılan güçlükler anlatılarak, elle tutulan, gözle görülen, yaşanan bir korku - Kış korkusu - dile getirilir.

Perde kapan, perde kapan,
Kapan çabuk çünkü camdan
Güneş içeri vuruyor,
Defterleri solduruyor
Benim parlak
Mor yazım, bak
Neler olmuş, uçuk soluk...
Ben soluk, şeyleri sevmem!

(Yazın)

Yaz mevsiminde güneşin pencereden içeri vurarak defterleri soldurması, Şermin'in ise (belki de Fikret'in) soluk şeyleri sevmeyişi, titizliği anlatılır.

Açıl perde, açıl perde,
Sen açıldın, güneş nerde?
Bizi galiba unutmuş;
Hayır, onu bulut yutmuş
Çok soğuk var
Her taraf kar;
Kar pek güzel, fakat soğuk...
Ben soğuk şeyleri sevmem.

(Kışın)

Yazın ve Kışın şiirleri birbirini tamamlar niteliktedirler. Yazın şiirinde güneşin içeri girmesini istemediği için perdelerin kapanmasını isteyen Şermin, Kışın' da üşüdüğü için güneşi arar. Böylece, yazın düzenli ve titiz olduğunu anladığımız Şermin' in (ya da Fikret'in) Kışın da, soğuk şeyleri sevmediğini öğreniyoruz.

e) Orman Sevgisi:

Veli Baba,
Kaba saba
Bir adamdır;
Adam değil, o bir çamdır...

....

Ulu bir çam devirmişler;
Evirmişler , çevirmişler,
Budamışlar; kütüğünden
Ne yapılabilir ? Derken,
Yerde yatan o küskütük

Koca kütük
Kaba saba
Veli Baba
Kalbi fakat
Bütün rikkat, bütün şefkat

(Veli Baba)

Fikret bu şiirde; dıştan kaba görünen insanların iyi bir yüreğe sahip olabileceğini, dış görünüşlerine bakarak insanlar hakkında önyargılı kararlar vermenin kişiyi yanlış sonuçlara götürebileceğini, insan sevgisi, yardımseverlik, orman ve hayvan sevgisiyle iç içe destansı bir söyleyişle dile getirir.

Çınar dalı, çınar dalı,
Düşkünleri korumalı;
Geldi sana komşu diye
Biraz gölge yaz nineye

(Yaz Nine)

Ağaçların, kuru, kırık
Çırılçıplak ağaçların

Küme küme, yığın, yığın
 Yerde yatan soluk sarı,
 Ölü yüzlü yaprakları,
 Acı acı hışırdarmış

(Kış Baba)

Birinci şiirde, ağaçların yararlarından sözedilmekte, ikinci şiirde de ağaçların kış mevsimindeki değişimleri duygusal bir şekilde dile getirilmektedir.

f) Çiçek Sevgisi:

Bahar olsun da seyredin
 Nasıl süsler bayırları,
 Zümrüt gibi çayırları
 Yüze gülen o nazenin
 Gelin yüzlü papatyalar
 Altın gözlü papatyalar.
 Tarlalarda hoş giden,
 Sarı, turuncu, pembe, mor
 Birçok dil-ber çiçek olur

(Papatya)

Ürkütücü boyutlarda yaşanan hava kirliliklerinin, patlayan çöp dağlarının, içme sularına karışan yabancı maddelerin sıradan olaylar olarak gazete manşetlerinde yer aldığı günümüzde, Fikret'in "Papatya" şiiri ile yeşil kırları, binbir renkli çiçekleri, temiz havayı düşlemek bile insanın moralini yükseltiyor, yaşama sevinci ve direnci veriyor. Şiirin ikinci bölümünde ise çocuklara renkler öğretiliyor.

Yanaklarının gülünde
 Pembe bir neş'e var; birer
 Mavi nilüfer o gözler

 Kumru kumru saçları var;

Ben onlara sümbül derdim
Eğer altın sümbül olsa

(Bahar Kalfa)

Çocuklara çiçek ve doğa sevgisi aşılanır.

g) Hayvan Sevgisi:

Kuşlar uçar
Ben koşarım
Onların kanatları var
Benim kanadım kollarım
Kuşlar kanadını çırpar
Ben de kolumu sallarım...
Uçun kuşlar, uçun kuşlar;
Hepinizle yarışım var !

(Kuşlarla)

Bestelenen ve büyükler tarafından da zevkle dinlenen "Kuşlar" şiirinde, çocukların hayvanlara olan ilgisi ve sevgisiyle birlikte, imrendikleri şeyleri nasıl büyük bir sevinç ve istekle yapmak istedikleri anlatılır.

....

Adı "Rengin" olsun dedim.
Rengin ablamın adıdır,
O şimdi kızacak bana.
Fakat hocam söyledi ya ?
Rengin demek renkli demek;
Bunda ne var gücenecek.
Lakin ablam
Rengin ablam
Hain ablam
Sofra başında dün akşam
Astı bana çehresini
Belki biraz hakkı vardı
Çünkü Rengin onun adı.

(Rengin)

Fikret, bir taraftan çocukların ne kadar inatçı, kabına sığmaz, dediğim dedik olduklarını, yaptıklarının yanlış olduğunu bilseler bile bunda ısrarcı davrandıklarını ve özellikle kardeşleriyle sürekli mücadele içinde olduklarını anlatırken, diğer taraftan da çocukların hayvanlara olan düşkünlüğünü vurgular.

Arslan yine zincirlenmiş,
Kulübesinde yatıyor,
Uyuyor mu ? Yok uyanmış;
Bize doğru, bakın, nasıl
Kollarını uzatıyor.
Ona biz ne veririz
Ekmek çörek; bazı evden
Şeker bile getiriz
O da küçükleri sever;
Sevilir elbette seven.

(Arslan)

Şiirde kapıcının Arslan adındaki köpeği ile çocuklar arasındaki sevgi alış verişi dile getirilir.

Hele serçe, o maskara
Yuvasız, yemsiz, ne yapar

(Kış Baba)

Şermin'in küçük serçeyi kurtarmak için "o ihtiyar kış" la mücadele etmeyi düşünmesi, çocuğa hayvan sevgisi ve acıma duygusunun kazandırılmasına güzel bir örnektir.

Bir kucak ot getiriyor
Onu okşaya okşaya
Kuzusuna yediriyor

(Melek'in Kuzusu)

Melek'in Kuzusu'nda çocuk ile hayvan arasında kurulan sevgi bağı dile getirilir.

Bekleyip görmüşler
Biri kumru, biri baykuş
Ona birşeyler getirmiş (Veli Baba)

Veli Baba' da ise, birçok güzel değerle birlikte hayvan sevgisinin aşılmasına devam edilir.

h)Yurt ve Ulus Sevgisi:

Her gün mektebe gelirken
Kulubesinin önünden
Geçtiğimiz fakir kadın
Pek hastadır belki yarın
Çocuğu öksüz kalacak
Bilmem onu kim alacak
Onlar için
Dua edin !
- Bu gün derste hocaefendi
Bize bunları söyledi
Kuzum anne öksüz nedir ?
.....
Hayır birlikte yaşamaz
Kimsenin anası babası,
Vatan öksüzler anası
Yaşatırsak biz, o yaşar
Yaşasın ta haşre kadar! (Öksüz)

Şair "Öksüz" kavramı çerçevesinde çocukların çevrelerine karşı duyarlı olmalarını ister. Bununla birlikte bir aile ortamının sıcaklığında yaşama olanağı bulamayan çocukların, kimsesiz ve güvenceden yoksun olduğunu vurgularken, insan ömrünün kısıtlı olduğunu, bu nedenle de sonsuza dek yaşayamayacağını, sonsuza dek yaşayacak olan tek şeyin vatan olduğunu, vatanın ise bireylerin çabası, özverisi ve bilinciyle sonsuza dek

yaşatılabileceğini belirtir. Böylece aşırı milliyetçilik tuzaklarına düşmeden vatan ve ulus sevgisi aşılanır.

1) Çalışma Sevgisi:

Ne sıkıntılar çekmişiz
Okumak, öğrenmek için;
Düşündüm de güldüm demin,
Size ne mutlu çocuklar!
Güzel kitaplarınız var;
Hocalarınız da iyi,
Öğretiyorlar her şeyi;
Tahta, rahle, hep mükemmel.
Hiç birisi yoktu evvel
Hasırlarda sürünürdük,
Bize nisbet bugün birer
Küçük alimsiniz sizler.
Okuyunuz, okuyanlar,
Çok şey bilir, çok şey yapar;
Muradına onlar erer,
Cennete de onlar girer (Hasbihal)

Aşiyân yakınında açılmış olan Mekteb-i Güzin' deki (Uysal,1973.s.39) eğitim ve öğretimi, kendi dönemindeki eğitim ve öğretim ile karşılaştıran Fikret, çalışan insanın üstünlüğünü dile getirir.

Uzun yıllar eğitim ve öğretime hem gönül, hem de emek vermiş olan Fikret, eski okul ile yeni okulu, öğretim araç ve gereçleri, fiziksel ortamlar, öğretmen ve öğrenci boyutlarında kıyaslayarak, yeni okulun daha başarılı olduğunu vurgular.

Fikret, Okuyan öğrenen insanların gerçekten mutlu olduklarını, hatta cennete bile onların gideceğini,

okumayanların ise, yaşamda başarılı olamayacağını belirterek, okumayı büyük bir zevkle, oyun oynar gibi yapmak gerektiğini dile getirir.

Şiirde ele alınan diğer önemli bir konu da, çalışmanın erdemidir. İşsizliğin büyük boyutlarda olmasının nedenini tembel insanlara bağlayan, tembel insanların ise aç olduğunu vurgulayan Fikret, insanın en büyük değer ve güç olması nedeni ile, "Alet işler el övünür" sözünün aslında yanlış olduğunu çünkü; o aletin de insanın bilgi ve becerisinin ürünü olduğunu, insan olmazsa aletin işe yarayamayacağını vurgular.

Ayda on gün hocamızla
El işi'ne çalışırız...
Ay sonuydu, kala kala
Masalarımızda yalnız
Biraz kırpıntı kalmıştı;
Vaktimizde azalmıştı
Hoca dede ki: "Çocuklar,
Kırpıntılarını atmayın;
Haydi toplayın toplayın,
Ne kadar tahta parçası,
Kağıt mukavva parçası
Varsa toplayın bir yere;
Ve dikkat edin düşmesin
En ufak parça yerlere
Hepsi lazım dikkat edin !"

(İş Salonunda)

"Yeni Mekteb" te çocukların el becerilerini geliştirmek üzere tasarlanan bir iş salonu vardır. Ayda on gün bu iş salonunda el işleri çalışmaları yapılır. Bu çalışmaların sonunda hem, ortaya çıkan kırpıntıların toplanarak "Kasa" denilen sandığa doldurulması hem, çalışılan ortamların temiz tutulması hem de, sorumluluk duygusunun geliştirilerek çevre bilinci kazandırılması amaçlanır.

Marangozum ben beş gündür...
 Çalışan her işi görür;
 İnsan için san'at çoktur,
 Yapılmayacak iş yoktur.
 Elim işler, işim ürer;
 Aletlerim birer birer
 Geçerler her gün elimden;
 Onları pek severim ben
 Oooh, sevgili aletlerim !

(Marangoz)

Marangozluğa yeni başlamış bir çocuğun ağzından, bu mesleğe ilişkin bilgiler verilerek, marangozluk aletleri tanıtılır. Çalışan ve el becerisi olan kişilerin her türlü zeneat ile uğraşabileceğini, insanın çalışması sonucu üretimin gerçekleştiği vurgulanır.

Bu çalışmaların verimli olabilmesinin, insanın denetiminde aletlerin işe koşulması ve aletlerden gerekli verimin alınabilmesi için de düzenli olarak bakımlarının yapılması gerektiği belirtilir.

Geçen bayramdı ya,
 Bir at verdi büyük baba
 Bayram hediyesi bana;
 Hem at o, hem de araba,
 Onu kendim itiyorum,
 Teker meker gidiyorum.
 Dün benim at hastalandı,
 -At mı, araba mı? neyse! -
 Evde lakırdı uzadı;
 Nalbanda, yok Avadis'e...
 Avadis köy demircisi,
 Herkes tanır Avadis'i.
 Önce nalbanda götürdüm,
 Dedi: "Götür demirciye."
 Demirciyi gidip gördüm;

- Onu çok ustadır diye
Medhederler, işitmişim. -

(Kırık At)

Fikret, bu şiiri ile kendi eğitim anlayışının ilkelerinden biri olan, çocuğu gerçek yaşamın içine sokarak, ilgisini insan , alet ve eşya üzerinde yoğunlaştırmayı amaçlamıştır.

Büyükbabası Şermin'e bayram hediyesi olarak demirden bir araba alır. Çocuğun kendi deyimiyle alınan " atının hastalanması" nedeniyle önce nalbanta, sonra da köy demircisine "tedavi" amacıyla götürülür ve bu gezi sırasında çocuğun izlenimleri aktarılır. Şiirde; demirci atölyesi ve demirci aletleri tanıtılır, bazı işlerin insanın çabası, elemeği ve alınterinin sonucu olduğu, bu değerler yüceltilerek verilir.

Karıncayı tanırırsınız;
Minimini bir hayvandır,
Fakat gaayet çalışkandır
Gaayet tutumludur, yalnız
Pek hod-kamdır, bu bir kusur;
Hod-kam olan zalim olur.

(Ağustosböceği ile Karınca)

"Ağustosböceği ile Karınca" Lafontaine'den alınmadır. Bu masal son yıllarda Sabahattin Eyüboğlu tarafından da kafiyeyle olarak Türkçeye çevrilmiştir. Fikret'in vezni, kafiyesi, sentaksı çok sağlam olan şiiri Eyüboğlu'nun çözümlerinden çok üstündür. (Kaplan, 1987.s.191)

Lafontaine'nin "Cırcırböceği ile Karınca" şiirinin biraz genişletilmiş şekli olan "Ağustosböceği ve Karınca" şiirinde büyük küçük herkesin bildiği öykü anlatılır. Karınca küçük olmasına karşın oldukça tutumlu ve

çalışkandır ama, ne yazık ki acımasız ve bencildir. Agustosböceğinin en önemli kusuru ise, geleceği düşünmeyecek kadar zevkine düşkün ve tembel olmasıdır.

Masal havasında anlatılan olaylarda vurgulanmak istenen, kimseye muhtaç olmadan, yarını da düşünerek çalışmanın insana vereceği güven duygusu, doğru zamanda doğru kararlar vererek çalışmak, ya da sadece günü yaşayarak doğabilecek olumsuz sonuçlara katlanmaktır.

i) Sanat Sevgisi:

Piyano sever babam,
O da nineciğim gibi.
Piyanodan pek anlamam;
Bana ağabeyim gibi,
Tesir eden keman sesi...
Do, re,mi, fa- fa,sol,la,si
Onun o latif nağmesi...
Do, re,mi, fa- fa,sol,la,si

(Keman)

Şermin'in ailesi sanata özellikle müziğe ilgi duyan bir ailedir. Babası ve annesi piyano, ağabeyi keman çalar. Müzikle iç içe olan bir ailede Şermin'de kemana ilgi duymaktadır. Böylece müziğin çocuk ruhundaki etkisi ve eğitimdeki yeri vurgulanır. Sanatın bir çok dalı ile yakından ilgilenen Fikret, "Keman" şiirinde her bölümün sonunu gam'la bitirerek çocukların kulaklarını müziğin notalarına alıştırmayı amaçlamıştır.

j) Bilimsel Eğitim ve Sevgi Eğitimi:

Yuva şefkat yuvasıdır,
Ninelerdir onu yapan;

Fakat, yavrum senin yuvan
 Bir marifet yuvasıdır;
 Bunu ancak irfan yapar,
 Bunun ayrı bir değeri var
 Sev yuvanı; orada sen
 Kardeşlerinle koşarak
 Ötüşerek, oynaşarak,
 Öğrenirsin - Öğrenmeden
 Nedir zahmet, nedir keder, -
 Faideli birçok şeyler.

.....

Orda fikrin uyanacak;
 Orda kanat açacaksın
 Yükselme uçacaksın!

(İthaf)

Eğitimci Satı Bey'in "Yeni Okul" undaki ilk bölümüne "Yuva" adını veren Fikret, "İthaf"ı bu bölüme devam eden minimilere adayarak edebiyatımızda ilk kez "Çocuk Yuvaları" nın önemine değinir. Planlarını çizerek Rümeli-hisarında yaptırdığı evine de Farsça yuva anlamına gelen "Aşiyân" adını veren şairin, bütün anlamlarıyla "Yuva" ya ilgi duyduğu anlaşılmaktadır.

"İthaf" ın ilk dizelerinde eğitim ve öğretimin yuva sıcaklığında, anne sevgisi ve sevecenliğiyle yapılması gerektiği belirtilir.

Böylece sevgi temeline oturtulan eğitim, bilgi ve beceri ile birleşerek, çocuğun sosyalleşmesine yardım edecek ve özgürlüğün ilk tohumları atılacaktır.

Alfabeni oku yavrum.
 İşte hemen başlıyorum:
 a,b,c,ç,d,e,f,g,

 - Hangi harfler kalındır ?

 Ben yorulduğum artık bugün.

- Peki, yavrum, haydi oyna;
Koca bir aferin sana!

(Şermin'in Alfabetesi)

Fikret 1914' te Şermin'i yazdığında ülkemizde arap alfabesi kullanıldığından, şiirin arap alfabesinin özelliklerini yansıtan bazı bölümleri bugünkü alfabemize uymamaktadır. Hatta o yüzden, İsmail Hikmet Ertaylan, 1965'te Şermin'i yeniden yayımlarken bu şiiri kitaba almamıştır. Bu nedenle araştırmada, sözü edilen şiir ile ilgili olarak, Sermet Sami Uysal'ın (Uysal,1973, s.60) çevirisinden yararlanılmıştır.

Fikret, Şermin' in Alfabetesi ile çocukları zorlamadan, sıkmadan birtakım bilgileri oyunla vermenin güzel bir örneğini vermiştir.

Şermin umacıdan korkar
Zannedenler yanılırlar
Hayır, Şermin'de doğrusu
Yoktur umacı korkusu
Eskiden o da korkarmış
Onu da korkuturlarmış;
"Umacı geliyor" diye
Çocuk aldanır her şeye
Lakin artık yüreğini
Oynatmıyor ne ecinni,
Ne cadı, ne dev, ne şeytan;
Çünkü... çünkü hepsi yalan!

(Umacı)

Fikret'in eğitim anlayışında korkuya , batıl inanışlara ve mistik duygulara yer yoktur. Çocuk yaşamın her aşamasına katılarak, yaşayarak, olayların nedenlerini ve sonuçlarını yorumlayacak, çözümlemelere varacak ve ancak bu süreçten sonra öğrenecektir. Şiirin son iki dizesinde ise korkulması gereken şeylerin insan ürünü olan, görülebilen, ölçülebilen, kötülükler olduğu belirtir.

Ninem sordu:- Şermin Kimi
 Çok seversin? - O, ninemi !
 - Başka ? Babamı şüphesiz
 Daha ? İzin verirseniz
 Sayayım: muhallebimi,
 Sütlacımı, şekerimi,
 Hep şekerlemelerimi;
 Biraz da gevrek severim...
 Fakat en çok mektebimi,
 Mektebimi pek severim

(Muhallebim ve Mektebim)

Annesi Şermin'e en çok kimi sevdiğini sorar, sorular birbirini izler ve soru yanıt yöntemi ile amaca ulaşılmaya çalışılır.Şermin önce annesi ve babasını saydıktan sonra, bütün çocukların genellikle severek yediği yiyecekleri belirtir ve sıralamanın sonunda en çok okulunu sevdiğini söyler. Daha sonra coğrafya dersinde öğrendiği bilgiler tekrar edilerek pekiştirilir. Öğrenilen bilgilerin kalıcı olabilmesi için özümsemesi gerektiği vurgulanır. Şermin'in ağızından ders öncesi hazırlığın başarıya temel hazırladığı anlatılır.

Kazanılan başarı sonucu verilecek ödül ise muhallebidir. Şermin çok sevdiği muhallebiden vazgeçebilir ama okulundan vazgeçemez. Böylece okul sevgisi, bilgi kültür ve öğrenme isteği çarpıcı bir şekilde dile getirilir.

Babacığım geçen sabah
 Beni çağırdı, dedi ki:
 - Nedir "Hayya- al- el- felah ? "
 - Ezan dedim - Ezan, peki;
 Ezan nedir, bilir misin ?
 Bakıyorum hazin hazin
 Bana babam her ne zaman
 Böyle şeyler sorarsa çok,

İçerimde bir soğukluk
 Hissederim, bütün kanım
 Damarlarımda donar birden.
 Soruyordu o: - A canım,
 Hiç ezan duymadın mı sen ?
 - Duymadın mı? Sabah, akşam
 Dinliyorum; büyük babam
 Bana abdest aldırды da
 Camiye bile götürdü.
 - Yaa, ne yaptın sen orada ?
 - Namaz, biraz uzun sürdü.
 Uyuyakalmışım ben de
 Maskürenin köşesinde
 - Camide hiç uyunur mu ?
 Dedi babam, dargın dargın.
 Anlatamam o korkumu;
 Titriyorum... Hala bakın,
 Nasıl çarpıyor yüreğim !
 Hep bildiğim bellediğim
 "Allahümne Salli" leri
 Sayıyorum, çünkü fakat
 Miniminicikten beri
 Hiç de hoşuma gitmez... Çat !
 İşte indi... Of yanağım !

(Ezan)

Fikret, "Ezan" şiirinde çocuğa dayakla dini eğitim verilmemesi gerektiğini, dayakla eğitimin neden olacağı sakıncaları, Şermin' in geçmişteki bir anısı aracılığıyla vurgular.

Bir sabah Şermin'in büyükbabası Şermin'i yanına çağırarak dini konulardaki bilgilerini ölçmek amacıyla sorular sorar. Önce "Hayya-al-al- felah" ın anlamını sorar. Şermin'den "Ezan" yanıtını alınca, bu defa da "Ezan" ın ne olduğunu sorar.Olayı tam olarak kavrayamamış, baskıyla birtakım bilgileri ezberlemiş olan Şermin ikinci soru karşısında bocalar, yanıt veremediği içinde korkmaya

başlar. Kendi deyişiiyle " kanı damarlarında donar." Büyükbabasıyla camiye gittiğinde, namazın uzun sürmesi nedeniyle Maskürenin köşesinde uyuya kaldığını söylemesiyle, yanağına tokatı yemesi, korkusunun ne denli haklı olduğunu doğrular. Ancak bu tokatı yaşamı boyunca unutamaz, her ezan okunduğunda büyükbabasından yediğı bu tokatı anımsar. Yıllar sonra büyükbabasının mezarını ziyarete gittiklerinde bile, yanağının sızladığını his-seder.

Fikret, çocuğun herhangi bir konuda eğitilmesi ya da bilgilendirilmesinde, duygusal ve düşünsel yapısının dikkate alınması gerektiğini, dayağın çocuk ruhunda bıraktığı kalıcı izleri başarılı bir söyleyişle ortaya koyar.

Bu mekteptir hürmet eder
Buna en cahiller bile;
Mubarektir bu herkesce

(Arslan)

Okulun saygınlığından söz eden yukardaki dizelerde ayrıca korunması gerektiğine de değinilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya edebiyatında çocuklar için edebiyatın gerekliliği düşüncesi oldukça yenidir. Ülkemizde de çocuk edebiyatının ilk ürünleri ikinci Meşrutiyet'ten sonra (1908) verilmeye başlanmıştır.

Servet-i Fünun (1896 - 1901) edebiyatının öncülerinden Tevfik Fikret, şiirimizi dil, deyiş, vezin ve şekil yönünden Batı şiirine yöneltmiş, ele aldığı konularla da edebiyatımızda yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır.

Yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal olayları Tevfik Fikret şiirinin gelişim çizgisinde belirleyici bir rol oynamıştır. Fikret'in bireyci sanat anlayışından toplumsala yönelişinde Fransız şairlerinden Coppee'nin büyük etkisi bulunmaktadır. Günlük hayattan toplumsal görüntüler çizen "Hasta Çocuk" şiiri bu dönemin ürünüdür. Kötümserliğin toplumsal bir boyuta oturduğu dönemde kaleme aldığı "Sis" çürümüş imparatorluğun eleştirisidir. "Tarihi Kadim" ise, aklın ve bilimin savunusudur. "Sabah Olursa" Fikret'in dünya görüşünü yansıtmaya bakımdan önemlidir. "Haluk'un Defteri"nde yeni insan tipini yaratan Fikret, "Doksan Beşe Doğru" şiiriyle, özgürlüğü boğmak isteyenleri eleştirir.

Tevfik Fikret'in uzun öğretmenlik ve yöneticilik yıllarından edindiği gözlem ve deneyimleriyle kaleme aldığı Şermin, konuları ele alış biçimiyle, dili ve anlatımıyla, çağdaş öğretim yöntemlerini içermesiyle, çocuğu ruh, beden ve düşünce açılarından bir bütün olarak ele almasıyla diğer çocuk kitapları arasında farklı bir yere sahiptir. Bu aynı zamanda Tevfik Fikret'in büyük bir şair olması yanında büyük bir eğitimci olduğunu da gösterir.

Fikret tarafından Yeni Mekteb'in "Yuva" kısmı için yazılan Şermin'de :Çocuk yuvalarının önemi, batıl inançların boşluğu, yardımlaşma, anne, baba, kardeş sevgisi, doğa ve hayvan sevgisi, acıma duygusu, yurt ve ulus sevgisi, çalışmanın önemi, sanat sevgisi, okulun kutsallığı gibi değer ve düşünceler çocukların anlayış ve kavrayış düzeyleri dikkate alarak işlenmiştir. Daha da önemlisi Fikret' in bu eseri ile çocuklara seslenmeyi baş-
rabilmesidir.

Fikret'in Şermin'de uygulamaya çalıştığı eğitim ilke ve yöntemleri kısaca şunlardır:

Çocuklar önemsenmeli ve kendileriyle yetişkinler gibi konuşulmalıdır.

Eğitim ve öğretimde cezalandırma yerine ödüllendir-
meden faydandırılmalıdır.

Eğitim ve öğretim bilimsel temellere dayanmalı ve ülkemizin ihtiyacı olan teknik elemanın yetiştirilmesine gereken önem verilmelidir. Batı uygarlığına ulaşmamız ancak bilim ve teknikteki ilerlememize bağlıdır.

Ezbere dayanan bir öğrenmeden çok, beş duyuya ses-
lenen, yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrenme amaçlanmalıdır. Bu da çağımızın en ileri eğitim görüşüne uygundur.

Öğretim sisteminin merkezine alınan çocuklara, ba-
sitten karmaşığa doğru bir öğrenme ile, insana ve doğaya saygılı bireyler olmaları yönünde eğitim verilmelidir.

Sanatçılar eserleri ve hizmetleriyle kendi dönemle-
rini temsil ettikleri oranda tarihçiler için önem taşırlar. Fikret gibi, çağlarına vurdukları damga ve arkalarında bıraktıkları izle, kendi dönemlerini aşarak anıtlaşanlar da vardır.

Toplumların sanat anlayışları zamanla çeşitli aşamalar geçirse de, Tevfik Fikret'in savundukları ya da karşı oldukları bütün canlılığıyla var oldukça daima okunacaktır. Bir şair için de yaşamak okunmaksa, Tevfik Fikret daha uzun yıllar eserleri ve kişiliği ile aramızda yaşayacaktır. Bu anlamda Tevfik Fikret, büyük temlere ulaşabilmiş olan bir şairdir. Hatta onun için dünya çapında ilk büyük şairlerimizden biridir denilebilir.

Yaşadığımız çağa ayak uydurmanın en etkin yolu, sürekli okuyarak kendimizi yenilemektir. Bu da çocukta okuma alışkanlığının kazandırılmasıyla mümkündür. Ancak okuma alışkanlığı, okulda kalıplaşmış kurallara ve bilgi birikimlerine dayalı edebiyat dersleriyle değil, Şermin gibi nitelikli eserlerle kazandırılabilir.

Bu sürecin hızlandırılması için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemler kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Çocuk eğitimi konusu hükümet programlarında yer almalıdır. Güncel politikanın dışında, gerçek anlamda Atatürk'çülüğe dayalı çocuk edebiyatı politikası oluşturulmalıdır. Böylece demokratik düzene ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesinde, önce çocuklardan başlanarak, çocuk edebiyatından da etkin bir şekilde yararlanılmalıdır.

Kültür Bakanlığı bünyesinde, yazarların, yayıncıların, eğitimcilerin, ana, babaların, psikoloğ ve sosyoloğların bulunduğu bir birim oluşturulmalıdır. Yayımlanacak çocuk kitaplarında bu birimin görüşlerine başvurulmalıdır.

Çeşitli dallarda yarışmalar düzenlenerek, yazarlar çocuk edebiyatı alanında özgün eserler vermeye özendirilmelidir.

Nitelikli eserlerin basım ve dağıtım aşamasında devlet desteği sağlanmalıdır. Bu işleri yapan yayınevlerine devletçe birtakım kolaylıklar (vergi indirimi, düşük faizli ve uzun vadeli kredi verme gibi) sağlanmalıdır.

Çocuklar için hazırlanan eserlerde, sanat değeri kadar, çocuk psikolojisinin ve eğitim ilkelerinin rehberliğine de ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

Kültür Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği ile, bütün iletişim araçlarından faydalanılarak bir okuma kampanyası başlatılmalı, okul kitaplıkları sayı ve nitelik olarak zenginleştirilerek, ulusal kültürü özümsemiş Şermin gibi nitelikli eserlerin okuyucuya ulaşmasına yardımcı olunmalıdır.

KAYNAKÇA

Adalı, Oya. "Değişen Çocukluk ve Günümüzde Çocuk Edebiyatı, Türk Çocuk Edebiyatı Üzerine Gözlemler." Milliyet Sanat, 15 Nisan 1993, ss. 11-14

Akıncı, Gündüz. "Işık Tutan Bir Ozan." Türk Dili, Ağustos 1968, ss.469-470

Akyüz, Kenan. Batı Te'sirinde Türk Şiir Antolojisi. Doğu Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi, Ankara: 1970

-----Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri. İnkılap Kitapevi, İstanbul:1990

Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1982

Altan, Çetin. "Tevfik Fikret İçin." Dost Dergisi, Şubat 1968, ss.6-8

Altınkaynak, Hikmet. "Tevfik Fikret, Çocuk Edebiyatı ve Şermin Üzerine."Militan, Ağustos - Eylül 1975, ss.46-48

Arıkan, Baha. "Tevfik Fikret'in Pedagojisi." Düşün Dergisi, 01.08.1965,ss.6-8

Baydar, Mustafa."Tevfik Fikret'in Şiirleri." Varlık, Ağustos 1971

-----."Anılarla Fikret ve Atatürk." Yazko Edebiyat, Temmuz-Ağustos 1984, ss.87-92

Bayrak, Mehmet."Tevfik Fikret'te Devrimciliğin Kaynakları." Militan, Ağustos -Eylül, 1975, ss.43-45

-----."Tevfik Fikret'in Düşünce Evreni." Milliyet Sanat, 15 Ağustos 1975, ss.6-9

Behramoğlu, Ataç."Sabiha Sertel'in Kitabı Dolayısıyla." Militan, Ağustos- Eylül, 1975, ss.19-39

Bezirci, Asım. "Tevfik Fikret'in Toplumcu Şiirimizdeki Yeri, Yenilik Şairi." Militan, Ağustos - Eylül, 1975, ss. 14-18

----- . Tevfik Fikret, Geçmişten Gelen, Bütün Şiirleri I. Can Yayınları, İstanbul: 1984

----- . Tevfik Fikret, Rubab-ı Şikeste, Kırık Saz, Bütün Şiirleri II. Can Yayınları, İstanbul: 1984

----- . Tevfik Fikret, Haluk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler, Bütün Şiirleri III. Can Yayınları, İstanbul: 1984

----- . "Tevfik Fikret'in Hayatı." Yazko Edebiyat, Temmuz - Ağustos, 1984, ss. 83-86

Bilhan, Saffet. Eğitim Felsefesi. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1991

Canberk, Eray. Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler. Sarmal Yayınevi, İstanbul: 1992

Deligönül, Mehmet. "Tevfik Fikret'te Şiir Düzyazı İlişkileri." Türk Dili, 1 Ekim 1973, ss. 1-15

Demiray, Kemal. Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi. İnkılap ve Aka Kitapevleri Kollektif Şirketi, İstanbul: 1977

----- . "Çocuklar ve Yazın." Türk Dili, Nisan 1979, ss. 285-287

----- . "Çocuk Ruhunu Besleyen Kaynak." Türk Dili, Nisan 1979, ss. 251-258

Dizdaroğlu, Hikmet. "Tevfik Fikret'in Kişiliği" Varlık, 15 Aralık 1967

Enginün, İnci. "Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış." Türk Dili, Nisan 1985, ss. 186-194

- Ertaylan, İ.Hikmet. "Ölümünden Sonra." Düşün Dergisi, Sayı 5, Yıl 1965 , ss.25-32
- Ertop, Konur. "Politika İçinde Tefvik Fikret." Varlık,15 Aralık 1967
- . "Tefvik Fikret, Yenilik Şairi." Militan, Ağustos-Eylül 1975, ss.11-13
- Eyüpoğlu, Bedri Rahmi. "Tefvik Fikret'in Resimleri." Milliyet Sanat, 15 Ağustos 1975,ss.18-20
- Fındıkoğlu, Z.Fahri. "Terbiyecisi Olarak Tefvik Fikret." Yeni İstanbul, 19.8.1955
- Fidan, Nurettin. Öğrenme ve Öğretme, Kuramlar - İlkeler - Yöntemler. Rehber Dağıtım, 1982
- Fuat, Mehmet. Tefvik Fikret. Altın Kitaplar, İstanbul: 1992
- Göğüş, Beşir. Orta Dereceli Okullarda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Gül Yayınevi, Ankara: 1978
- Gökalp, Ziya. "Fikret ve Rönesans." Unesco Türkiye Milli Komisyonu, A.Ü Basımevi 1967
- Gökşen , Enver Naci. Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı... Remzi Kitapevi, İstanbul: 1985
- Kadir, A. "Bir Soruşturma.", Militan, Ağustos - Eylül 1975, ss.49-50
- Kansu, Ceyhun Atuf. "Tefvik Fikret ve Devrim.", Türk Dili, 1 Ağustos 1968, ss.477-487
- Kantemir, Enise. Yazılı ve Sözlü Anlatım I. Yazılı Anlatım. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1981
- . "Çocuk Edebiyatı Sorunları, Ankara Okullarında Yapılan Bir Araştırma." (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1982

Kaplan, Mehmet. Tefvik Fikret. Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Yayınları: 686 Türk Büyùkleri Dizisi: 18, Ankara: 1986

----- . Tefvik Fikret, Devir - Őahsiyet - Eser. Dergah Yayınları
1987

Kavcar, Cahit. İkinci Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim. A.Ü
Eğitim Fakùltesi, 1974

----- . Edebiyat ve Eğitim. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakùltesi,
1982a

----- . " Tefvik Fikret ve Gùzel Sanatlar.", A.Ü Eğitim
Bilimleri Fakùltesi Dergisi, Sayı 15, 1982b, ss.131-150

----- . "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi.", A.Ü Eğitim
Bilimleri Fakùltesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1-2, 1987,
ss.261-273

Kılıç, Latife. "Şermin'de Terbiye." Milli Kùltür, Haziran
1989, ss.82-85

Köprölü Fuat. "Tefvik Fikret Kimdir ?" Düşün Dergisi, 19
Ağustos 1965, ss.5-6

Kurdakul, Őükran. Düşün Edebiyatımızda Őairler ve Yazarlar
Sözlüğü. Gözlem Yayınları, İstanbul:1973

----- . "XX. Yüzyıl Şairi Tefvik Fikret." Militan, Ağustos -
Eylül, 1975, ss.5-10

Levend, Agah Sırrı. "Ölümünün 50. Yıldönümünde Türlü
Yönleriyle Tefvik Fikret." Türk Dili, Eylül 1965, ss.9-12

Mutluay, Rauf. 100 Soruda Türk Edebiyatı. Gerçek Yayınları,
İstanbul: 1984

----- . 100 Soruda Tanzimat ve Servetifünun Edebiyatı
(XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı), Gerçek Yayınları,
İstanbul: 1988

Nadir, Nadi. "Tefvik Fikret." Varlık, 15 Aralık 1967

Oğuzkan, A.Ferhan. Eğitim Üzerine. Yeni Desen Matbaası, Ankara: 1966

----- . Eğitim Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara: 1974

----- . Çocuk Edebiyatı. Emel Matbaacılık Sanayii, Ankara: 1983

Okay, M.Orhan, "Tevfik Fikret ve Şiir Sanatı." Türk Dili, Şubat 1986, ss.213-220

Ozansoy, Munis Faik. "Tevfik Fikret ve İnsan." Unesco Türkiye Milli Komisyonu, A.Ü Basımevi 1967

Önertoy, Olcay. "Tevfik Fikret ve Şermin." Edebiyat Yazıları, İttihat Dergisi, Cilt 3, Yıl 1992, ss.58-65

Özdemir, Emin. Yazı ve Yazınsal Türler. Varlık Yayınları, İstanbul: 1983

Özerdim, N.Sami. "Tevfik Fikret." Dost Dergisi, Sayı 40, Şubat 1968, ss.9

Özkırımlı, Atilla. "Tevfik Fikret'in Yaşamı." Milliyet Sanat, 15 Ağustos 1975, ss.3-5

----- . Tevfik Fikret. Cem Yayınevi, İstanbul: 1990

Özyürek, Leyla. Öğretim İlke ve Yöntemleri. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1983

Parlatır, İsmail. "Servet-i Fünun Hareketi İçinde Tevfik Fikret." Türk Dili, Şubat 1986, ss.206-212

----- . Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 534 Ankara:1987

- San, İnci. "Çocuk Yayınlarında Sanat Değeri." Çocuk Yayınları Sempozyumu Bildiriler, 11-13 Kasım 1981
- Bertel, Sabiha Zekeriya. İlericilik Gericilik Kavgasında Tevfik Fikret. Bilgi Yayınevi, İstanbul: 1970
- Sever, Sedat. "Çocuk Kitaplarında Dil Sorunu." Milli Eğitim Dergisi, Sayı 3,1993, ss.14-21
- Şirin, Mustafa Ruhi. Çocuk Edebiyatı. 99 Soruda Çocuk Dizisi, Çocuk Vakfı Yayını, 1994
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. "Fikret Hakkında." Militan, Sayı 8-9, Ağustos -Eylül, 1975, ss.75-81
- Tuncel, Bedrettin. "Bir Büyük İnsan." Unesco Türkiye Milli Komisyonu, A.Ü Basımevi 1967
- ."Tevfik Fikret ve Galatasaray." Türk Dili, Mayıs 1974, ss.692-700
- Uyguner, Muzaffer. "Çocuklar İçin Şiir." Türk Dili, 1 Ağustos 1968, ss.97-104
- Uysal, Sermet Sami. Tevfik Fikret ve Şermin. İnkılap Aka Yayınevi, İstanbul: 1973
- Varış, Fatma. Eğitim Bilimine Giriş. A.Ü Eğitim Fakültesi, 1981
- Yetkin, Suut Kemal. "Tevfik Fikret." Varlık, Sayı 708, 15 Aralık 1967
- ."Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri." A.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1 - 4, 1968, ss.125-129
- Yörükoğlu, Atalay. "Çocuk Kitapları." Türk Dili, Sayı 292, 1 Ocak 1976, ss.245-249
- ."Eğitim ve Özgürlük." Türk Dili, Sayı 331, Nisan 1979
- Yücel, Hasan Ali."Tevfik Fikret'i Anarken." Düşün Dergisi, Sayı 5, 19 Ağustos 1965, ss.5-6

SUMMARY

Emergence of Turkish literature and poetry for children dates back to the years following the Constitutional Period The Second (1908) in the history of the Ottoman Empire. The first anthology *Çocuk Şiirleri* was written by İbrahim Alaattin in 1911. Following this were *Çocuklarımızı Neşideler* by Ali Ulvi in 1912 and *Şermin* by Tevfik Fikret.

Tevfik Fikret ranks the first among the Turkish poets, who wrote poems for children, with his most accomplished and literary works addressing to psychology of children. Poetry for children can be more beneficial and effective if formed after undergoing various periods of life, and thus reaching a certain level of thought. Likewise, Tevfik Fikret revealed *Şermin* in 1914, one year before his death, when he had definite ideas about children. Although placed together short parts, wording of *Şermin* reflects unity of theme and is in conformity with feelings and thoughts of children. Tevfik Fikret aimed at a contemporary education in *Şermin*, a syllabic poem written in a plain language when compared to those of its age. Fikret wished to teach useful things to children by means of playing games and singing songs.

Şermin is the first work in Turkish literature which underlined importance of nursery schools. Affection to parents, sisters and brothers; vital importance of education and culture; love for nature and animals; futility of superstitious beliefs; significance of science and technology; patriotism and citizenship; necessity of working; benevolence and solidarity are the main ideas handled. Another important aspect of *Şermin*, in which Fikret expressed his observations and experiments he had gained during his years of teaching and administrating, is that it focuses on the elements of love, freedom and education for children. From this point of view, *Şermin* may be considered the first original work in literature for children.